

ZVEZA
POTROŠNIKOV
SLOVENIJE

ZPS
test

2/2025

cena 7,25 €

TEST ZOBNIH PAST

**Proizvajalci
spreminjajo
recepture**

RAČUNI ZA ELEKTRIKO

**Kakšna bo cena
po regulaciji?**

Testirali smo

PRALNO-SUŠILNE STROJE
ODSTRANJEVALCE MADEŽEV
BREŽIČNE USMERJEVALNIKE

Prehrana

ZAVAJAJOČE TRDITVE NA ŽIVILIH
NE VERJEMITE PREHRANSKIM PUHLICAM
O KRČENJU GOZDOV ZA KMETIJSKE POVRŠINE

**SKUPINSKI
NAKUP & TEST
toplotnih
črpalk**

živeti pametno
za trajnosten, preudaren in kakovosten življenjski slog

IZPOSTAVLJENO

Aktualno

12 Prepoved prodaje nekaterih kmetijskih izdelkov, živil, lesa in gume na trgu EU in za izvoz
Reševanje gozdov

Trajnost

14 Skupinski nakup kakovostnih ogrevalnih toplotnih črpalk zrak/voda
15 Toplotne črpalke
Test toplotnih črpalk zrak/voda

REVIJA ZVEZE POTROŠNIKOV SLOVENIJE

USTANOVITELJ

Zveza potrošnikov Slovenije – društvo

IZDAJATELJ

Mednarodni inštitut za potrošniške raziskave

GLAVNA IN ODGOVORNA UREDNICA

Breda Kutin

IZVRŠNA UREDNICA

Goga Gordana Sređojević

UREDNIŠTVO

Metod Babnik, Jasmina Bevc Bahar, Anja Bolha, Živa Drol Novak, Peter Klemencič, Petra Lovišček, Urša Menard, Alina Meško, Boštjan Okorn, Marjana Peterman, Tanja Piškur, Barbara Primc, Meta Stegenšek, Urša Šmid Božičević.

FOTO

Shutterstock.com, arhiv uredništva

OBLIKOVANJE/GRAFIČNA PRIPRAVA

Ajda Žagar

TISK

TISKARNA JANUŠ

NAKLADA

6000 izvodov

DISTRIBUCIJA

POŠTA SLOVENIJE

IZID PRVE ŠTEVILKE

marec 1991

NASLOV UREDNIŠTVA IN NAROČNIŠKI ODDELEK

ZPStest

Tržaška cesta 2

1000 Ljubljana

◀ 04 Pod drobnogledom

Koliko bomo plačevali za elektriko po koncu regulacije?

Od konca februarja cene električne energije ne bodo več regulirane, z marcem se vrača tudi prispevek za zagotavljanje podpor proizvodnji električne energije v soproizvodnji z visokim izkoristkom in iz obnovljivih virov (SPTE+OVE). In kaj nas čaka marca? Ponoven prehod na tržne cene bo za marsikoga šok.

+ 07 Še o omrežnici
Kaj je res in kaj ni?

Mobilnost

09 Preverjanje javnih električnih polnilnic
Sprememb na bolje (še) ni

Prehrana

18 Spletni prehranski nasveti pod drobnogledom
Prehranske puhlice leta 2024

20 Zavajajoče trditve proizvajalcev kot spodbuda za nakup
Stop

ZPStest

23 Zobne paste
Proizvajalci spreminjajo recepture

26 Odstranjevalci madežev

Nekateri so boljši, preverite tudi alternativo

29 Pralno-sušilni stroji
Pranje da, sušenje pogojno

32 Usmerjevalniki domačega omrežja
Večina stavi na opremo operaterja

Osebne finance

35 Dostopnost sredstev iz drugega pokojninskega stebra
Varčevanje za pokojnino

37 Kako si porazdelitev odgovornosti predstavljajo banke?
Uporaba spletne banke in odgovornost za zlorabe

e-pošta uredništvo: urednistvo@zps.si

e-pošta naročnine: narocnine@zps.si

telefon naročnine: (01) 474 06 00

vsak delavnik med 9. in 11. uro

www.zps.si

ISSN 2386 - 0782

TRR: 02010-0016585996

Na podlagi Zakona o DDV-1, Ur. list 72/2019, sodi revija med proizvode, za katere se DDV obračunava po stopnji 5 %.

Revijo sofinancira Mestna občina Ljubljana.

© Vse pravice pridržane. Reproduciranje, shranjevanje ali prepisovanje katerega koli dela revije je dovoljeno le s pisnim soglasjem uredništva.

Veš, kaj ješ?

Jemo vsak dan, a kako pogosto se ustavimo in resnično razmislimo o tem, kaj damo na krožnik? V hitrem tempu vsakdana naše prehranske odločitve pogosto temeljijo na priročnosti, ceni in privlačnosti oglasov. Za vsakim obrokom pa se skriva zapletena mreža vplivov na naše zdravje, okolje in družbo kot celoto.

Police, ki se šibijo pod težo živil, polnih sladkorja, maščob in soli, a hranilno revnih, narekujejo prehrano, ki vodi v porast kroničnih bolezni, pogloblja javnozdravstveno krizo in hkrati prispeva k podnebni krizi. In čeprav smo glede na rezultate anket Evropejci vse bolj pripravljeni sprejeti živila rastlinskega izvora in zmanjšati porabo živalskih proizvodov, ovir ne manjka. Najcenejše in najbolj oglaševane možnosti so še vedno najmanj trajnostne tako z vidika okolja kot zdravja.

Kmetijstvo, zlasti proizvodnja živil živalskega izvora, je eden ključnih dejavnikov podnebnih sprememb, izgube biotske raznovrstnosti in onesnaževanja. Rastlinske alternative, ki so boljše za planet in obogatijo našo prehrano, pa težko konkurirajo v sistemu, ki še vedno ne podpira trajnostnih prehranskih praks. Ali ob hamburgerju kdaj pomislimo na toplogredne pline, ki so nastali na poti od pašnika do vilic, ali na vire, ki so bili za to porabljeni?

Marsikdo se je zaradi visokih življenjskih stroškov pri nakupu živil primoran odločati le na podlagi cene, medtem ko zdravje in trajnost ostajata v ozadju. Potrošniki smo tudi žrtve zavajanja proizvajalcev s trditvami, kot so »bogato z vitamini«, »vir kalcija«, krepki imunski sistem«, ki izdelke predstavljajo enostransko in pristransko. Proizvajalci z njimi spodbujajo nepremišljene izbire. Na ustrezno regulacijo tovrstnih trditev čakamo že 16 let, zato smo skupaj z Evropsko potrošniško organizacijo ponovno pozvali Evropsko

komisijo, da je čas za določitev prehranskih profilov živil, ki lahko imajo prehranske in zdravstvene trditve. Več o tem si preberite na strani 20.

Vlade, podjetja in oblikovalci politik morajo odigrati pomembno vlogo pri ustvarjanju okolja, v katerem je trajnostna in zdrava izbira najlažja in cenovno najugodnejša. Potrebne so sistemske spremembe, od jasnega označevanja živil do spodbujanja proizvodnje rastlinskih in trajnostno pridelanih izdelkov. Nikoli doslej vloga SKP pri oblikovanju bolj zdravih, trajnostnih in cenovno dostopnih prehranskih sistemov ni bila tako pomembna. Živila rastlinskega izvora so pomemben del rešitve. Zato smo skupaj z več kot 130 organizacijami, ki zastopajo interese kmetov, potrošnikov, zdravstva, zagovornike dobrega počutja živali in okoljevarstvenike, pozvali evropskega komisarja za kmetijstvo in prehrano, da do leta 2026 pripravi akcijski načrt EU za živila rastlinskega izvora. Prav tako je bistveno zagotoviti pošteno in pregledno verigo preskrbe s hrano.

Morda se zdi trditev, da z našo izbiro živil vplivamo ne le na naše zdravje, ampak tudi na naš planet in prihodnost generacij, ki prihajajo za nami, obremenjujoča, a je žal resnična. Naj vaših prehranskih in drugih izbir ne narekujejo oglasi, popusti, privlačna embalaža ali zavajajoče trditve. Odločajte se premišljeno in odgovorno – pri tem vam je lahko v pomoč tudi brezplačna aplikacija VešKajJeš, ki bo v kratkem nadgrajena z znakom za eko živila. Kupujte kakovostno in predvsem tisto, kar potrebujete. Manj je več – za vaše zdravje in naš planet!

Jasmina Bevc Bahar,
generalna sekretarka ZPS

ZPS

že več kot *30 let*

na strani potrošnikov

strokoven ■ nepristranski ■ brez oglasov

Svetovanje za člane ZPS

PRAVNO SVETOVANJE

pon.–pet. 13.00–15.00

T: (01) 432 00 89

SVETOVANJE O PRAVICAH PACIENTOV ZA OBČANE MO LJUBLJANA

pon.–pet. 9.00–14.00

T: (01) 474 06 10 E: zps@zps.si

KAKOVOST IN VARNOST GOSPODINJSKIH APARATOV IN IZDELKOV ZA DOM

četrtek 10.00–12.00

T: (01) 474 06 10

KONEC REGULACIJE IN ZNESKI NA RAČUNIH
ZA ELEKTRIČNO ENERGIJO?

Koliko bomo plačevali za elektriko po koncu regulacije?

BESEDILO BARBARA PRIMC, META STEGENŠEK

Od konca februarja cene električne energije ne bodo več regulirane, z marcem se vrača tudi prispevek za zagotavljanje podpor proizvodnji električne energije v soproizvodnji z visokim izkoristkom in iz obnovljivih virov (SPTE+OVE). Cene so sicer tako ali drugače regulirane že od septembra 2022, novembra lani pa je vlada (tudi) zaradi novega sistema obračuna omrežnine še znižala regulirane cene za višjo in manjšo tarifo. Že bežen pogled na cenike dobaviteljev je takrat pokazal, da bi drugače za elektriko plačevali še enkrat več. In kaj nas čaka marca? Ponoven prehod na tržne cene bo za marsikoga šok.

S1. marcem nam bodo torej dobavitelji porabljeno električno energijo spet zaračunavali po tržnih cenah. Nazadnje smo se z njimi srečali oktobra lani, ko smo po tržnih cenah plačevali le 10 odstotkov porabljene električne energije, preostalih 90 odstotkov pa po zamejenih cenah. Za zdaj še ni znano, ali se bodo dobavitelji odločili obdržati oktobrske tržne cene ali pa jih bodo spremenili, a zneski na aprilskih položnicah za marca porabljene kilovate električne energije nas bodo zagotovo šokirali.

Preverili smo, kakšne so razlike med tržnimi cenami električne energije, ki so veljale oktobra lani, in trenutno še veljavno zamejeno ceno, ki jo plačujemo v teh mesecih. Razlike so ogromne. Pri zneskih na položnicah je seveda treba upoštevati še 22-odstotni DDV. In ponovno uvedbo prispevka za SPTE in OVE.

ZA KOLIKO SE BO POVEČAL SKUPNI STROŠEK ZA ELEKTRIKO?

Cene v preglednici veljajo zgolj za električno energijo. Prenehanje veljavnosti Uredbe o določitvi cene električne energije¹, ki določa najvišjo dovoljeno maloprodajno ceno za električno energijo za gospodinjstve, namreč vpliva samo na strošek prevzete električne energije, ne pa tudi na obračun omrežnine in drugih dajatev v zvezi z električno energijo. Za koliko se bo povečal skupni strošek za elektriko, pa je v tem času sila nevhvalno napovedovati, saj je vse preveč neznan. Tarife za omrežnino za letošnje leto² so sicer že znane, a se v zvezi z novim načinom obračuna (še vedno) toliko dogaja, da bi težko z gotovostjo kar koli napovedali.

Potrošnike to spravlja v zelo neugoden položaj. Ne glede na hitro spreminjajoče se cene (in razmere) na svetovnem elektroenergetskem trgu potrošniške organizacije menimo, da tavanje v takšni negotovosti ni dopustno. Potrošniki bi morali imeti možnost, da si na razmeroma preprost način izračunajo letni strošek za električno energijo, ne nazadnje je od tega odvisna marsikatera njihova odločitev, med drugim tudi za naložbe v obnovljive vire v gospodinjstvih, kot so toplotne črpalke, samooskrbne sončne elektrarne, električni avtomobili in podobno.

Izračun je bil za marsikoga precej zapleten že pred uvedbo novega načina obračunavanja omrežnine. Koliko bomo plačevali po novem in po izteku regulacije, ko se bodo cene elektrike spet prosto oblikovale na prostem trgu, pa je »vprašanje za milijon dolarjev«.

Vsak od nas ima z dobaviteljem sklenjeno veljavno pogodbo za določen cenik, ki se bo uporabljal od trenutka, ko prenehajo veljati regulirane cene. Če bo dobavitelj ceno spremenil, mora odjemalca o tem obvestiti skladno z zakonom, ampak to ni dovolj. Enostransko spreminjanje cen električne energije (in zemeljskega plina), brez jasne metodologije in vnaprej določenih objektivnih okoliščin kdaj, za koliko in pod kakšnimi pogoji, je namreč za potrošnika ne le izjemno neugodno, ampak tudi nepošteno, zato na ZPS tudi začnemo kampanjo Enostransko je nepošteno: ustavimo pogodbene elektro šoke!

Glede na cene energije, ki jih za gospodinjstve odjemalce, skupaj z vsemi drugimi prispevki, omrežnino in davki, napovedujejo nekateri dobavitelji, bo treba za kilovatno uro odšteti okrog 0,26 evra, kar je denimo skoraj dvakrat toliko, kot smo plačevali v prvem četrtletju 2020. Res pa je, da je bila takrat cena za gospodinjstve odjemalce z 0,14 €/kWh za 32 odstotkov nižja od povprečja v EU.

Cene električne energije na trgih se sicer umirjajo in naj bi se letos gibale od 155 do 160 €/MWh. Po napovedih strokovnjakov bi se lahko do leta 2026 stabilizirale na okrog 115 €/MWh, kar pa je v primerjavi z obdobjem pred krizo več kot dvakratnik takratne cene, ki je bila okrog 50 €/MWh. Poleg tega lahko zaradi vedno večje obremenitve omrežja pričakujemo nujne posodobitve, kar pomeni višje postavke za omrežnino na položnicah. ■

¹ Uradni list RS, št. 96/2024

² Uradni list RS, št. 97/2024

DOBAVITELJ	PAKET	VT Cena brez DDV, €/kWh regulirana do 28. 2. 2025 (max.) 100 %	VT Cena brez DDV, €/kWh tržna 2. 10. 2024	VT Razlika med tržno in regulirano ceno v %	MT Cena brez DDV, €/kWh regulirana do 28. 2. 2025 (max.) 100 %	MT Cena brez DDV, €/kWh tržna 2. 10. 2024	MT Razlika med tržno in regulirano ceno v %	ET Cena brez DDV, €/kWh regulirana do 28. 2. 2025 (max.) 100 %	ET Cena brez DDV, €/kWh tržna 2. 10. 2024	ET Razlika med tržno in regulirano ceno v %
Bisol Energija	paket Fiksni	0,08400	0,14672	174,67	0,07000	0,13033	186,19	0,07700	0,13852	179,90
Bisol Energija	paket Fiksni z vezavo	0,08400	0,13852	164,90	0,07000	0,12213	174,47	0,07700	0,13852	179,90
E 3	E3 NAPREDNI	0,08400	0,25995	309,46	0,07000	0,08200	117,14			
E 3	E3 UDOBNI	0,08400	0,15820	188,33	0,07000	0,15820	226,00	0,07700	0,15820	205,45
E 3	E3 ZELENi	0,08400	0,16995	202,32	0,07000	0,14295	204,21	0,07700	0,15995	207,73
E 3	E3 PREPROSTI	0,08400	0,16595	197,56	0,07000	0,14995	214,21	0,07700	0,15795	205,13
E 3	Samooskrba po EZ-1 - prevzeta energija							0,07700	0,15595	202,53
E 3	Samooskrba po ZSROVE - prevzeta energija							0,07700	0,11995	155,78
ECE	ECE elektrika/ ECE elektrika E	0,08400	0,18449	219,63	0,07000	0,13849	197,84	0,07700	0,16449	213,62
ECE	Samooskrba							0,07700	0,16449	213,62
ECE	Toplotne črpalke/ Toplotne črpalke E	0,08400	0,18449	219,63	0,07000	0,13849	197,84	0,07700	0,16449	213,62
Elektro energija	Zanesljiva oskrba	0,08400	0,16999	202,37	0,07000	0,14799	211,41	0,07700	0,15899	206,48
Energetika Ljubljana	Redna ponudba	0,08400	0,16389	195,11	0,07000	0,14689	209,84	0,07700	0,15589	202,45
Energija Plus	Osnovna oskrba	0,08400	0,18449	219,63	0,07000	0,13849	197,84	0,07700	0,16449	213,62
Energija Plus	Osnovna oskrba modra	0,08400	0,18749	223,20	0,07000	0,14149	202,13	0,07700	0,16749	217,52
Energija Plus	Dvojni plus	0,08400	0,18449	219,63	0,07000	0,13849	197,84	0,07700	0,16449	213,62
Energija Plus	Samooskrba							0,07700	0,16449	213,62
Energija Plus	Toplotna črpalka	0,08400	0,18449	219,63	0,07000	0,13849	197,84	0,07700	0,16449	213,62
Gen-I	Redni cenik	0,08400	0,16290	193,93	0,07000	0,14490	207,00	0,07700	0,15390	199,87
Gen-I	Redni cenik samooskrba							0,07700	0,15390	199,87
Petrol	Redni cenik	0,08400	0,16395	195,18	0,07000	0,14795	211,36	0,07700	0,15595	202,53
Petrol	Samooskrba po EZ-1 - prevzeta energija, letni obračun							0,07700	0,15595	202,53
Petrol	Samooskrba po ZSROVE - prevzeta energija, mesečni obračun							0,07700	0,11995	155,78
SunContract d.o.o.	Redni cenik	0,08400	0,16064	191,24	0,07000	0,14958	213,69	0,07700	0,15465	200,84
SunContract d.o.o.	Redni cenik samooskrba							0,07700	0,15465	200,84
				POVPREČNA RAZLIKA 108,02 %			POVPREČNA RAZLIKA 98,05 %			POVPREČNA RAZLIKA 100,85 %

ŠE O OMREŽNINI

Kaj je res in kaj ni?

Nov način obračuna omrežnine zadnje mesece buri duhove. V gospodarstvu in industriji so sicer z novim letom dobili prehodno obdobje, ko se skoki zunaj dogovorjene moči ne bodo upoštevali. V gospodinjstvih večina tistih, ki imajo na strehah samooskrbne sončne elektrarne, se ogrevajo s toplotnimi črpalkami in vozijo z električnimi avtomobili, po novem vsaj v visoki sezoni za omrežnino plačuje precej več kot do zdaj.

Višje račune imajo tudi lastniki tistih stavb, v katerih živijo le občasno (vikendi), in tisti, ki še nimajo pametnih števcov ali so novi uporabniki sistema, ki nimajo preteklih podatkov iz obdobja zadnje visoke sezone, potrebnih za določitev dogovorjene obračunske moči.

KAJ PA GOSPODINJSTVA, KI Z ZELENIM PREHODOM »ZAMUJAJO« IN TOREJ NIMAJO NIČ OD NAŠTETEGA?

Na letni ravni bo večina za omrežnino plačala manj, a tega vsaj za zdaj še ne občutijo, saj so v visoki sezoni stroški za omrežnino bistveno višji kot v nižji sezoni, ki se bo začela marca in bo trajala do oktobra. Na ZPS že vse od začetka uvedbe novega sistema prejemamo številne klice in vprašanja potrošnikov. Nekateri so so prepričani, da jih je država najprej spodbujala k samooskrbi, ogrevanju z obnovljivimi viri in trajnostni mobilnosti, zdaj pa jih za to kaznuje. A dejstvo je, da so bili denimo lastniki sončnih elektrarn do zdaj izvzeti iz plačil za

obremenjevanje omrežja, čeprav so ga z občasnim »polnjenjem« s presežki proizvedene električne energije bistveno obremenjevali.

V večini gospodinjstev pa predvsem menijo, da je nov sistem zapleten, potrošniku neprijeten in ga sili v bolj preudarno obremenjevanje omrežja, to je v bolj racionalno rabo električne energije – ob urah, ki redko komu ustrezajo oziroma zahtevajo precejšnjo spremembo navad. Temu ne moremo oporekati.

Metodologije obračunov omrežnine za gospodinjstva se med evropskimi državami precej razlikujejo. Našemu je še najbolj podoben italijanski, kjer omrežnina za moč predstavlja še večji del stroška za omrežnino kot pri nas (82 odstotkov). Časovnih blokov nimajo, omrežnino za moč obračunajo podobno, kot je pri nas veljalo pred uvedbo novega sistema – gospodinjstva ne glede na moč plačujejo letni fiksni znesek (23 evrov) in letni znesek za obračunano moč (25 €/kW). Veljajo pa trije časovni bloki za prevzeto energijo.

Avstrijska gospodinjstva omrežnine za moč (še) ne plačujejo, le letni pavšal 48 evrov (ne glede na priključno moč) in omrežnino za preneseno energijo. Lastniki samooskrbnih sončnih elektrarn omrežnino plačujejo za vso električno energijo, prevzeto iz omrežja. Po spremembi omrežninskega sistema, ki je v pripravi, bodo gospodinjstva plačevala tudi omrežnino za moč. Gospodinjstva na Hrvaškem plačajo omrežnino za prenos energije in fiksno nadomestilo za uporabo omrežja, podobno je na Madžarskem.

JE RES VSE TAKO SLABO?

Obračun omrežnine je sestavljen iz omrežnine za moč in omrežnine za prevzeto energijo, pri čemer je v ospredju prva, kar pomeni, da ima obremenjevanje omrežja večjo težo v skupnem strošku omrežnine kot prevzeta energija. Tak model je po zagotovilih Agencije za energijo »skladen z evropsko zakonodajo in nacionalno energetske politiko ter je pravičen, saj temelji na predpostavki, da naj vsak plača toliko omrežnine, kolikor obremenjuje omrežje«.

PRIMERJAVE NOVE IN STARE METODOLOGIJE OMREŽNINE

GOSPODINJSTVO	SKUPNI STROŠEK ZA OMREŽNINO (V €, BREZ DDV)				SKUPNI LETNI STROŠEK ZA OMREŽNINO (OKVIRNO, V €, BREZ DDV)	
	November 2023	Oktober 2024	November 2024	December 2024	Po starem sistemu	Po novem sistemu
Hiša brez TČ (2 osebi)	18,79	11,74	26,77	27,64	225,48	202,74
Hiša s TČ zrak/voda (4 osebe)	77,92	32,99	79,73	91,15	935,04	605,68
Hiša s TČ zrak/voda in SE (2 osebi)	8,73	6,99	45,80	n. p.	104,76	239,12
Gospodinjstvo v bloku (2 osebi)	11,61	7,08	21,00	21,16	139,32	140,64

*Velja ob predpostavki, da gospodinjstva obdržijo enako dogovorjeno moč, kot je obračunana oktobra in novembra 2024, majhno odstopanje je mogoče zaradi deleža, vezanega na porabo.

TČ – toplotna črpalka SE – sončna elektrarna n. p. – ni podatka

Po novem sistemu je tako elektrooperater v štirih časovnih blokih vsakemu odjemalcu določil dogovorjeno moč glede na njegovo uporabo omrežja v preteklem obdobju. Za gospodinjstva je dogovorjena moč določena za vsak obračunski blok posebej kot povprečje treh konic posameznega časovnega bloka v obdobju zadnje višje sezone pred določitvijo dogovorjene obračunske moči. Pomembno je, da mora biti dogovorjena obračunska moč v višjem časovnem bloku enaka ali višja kot v prejšnjem časovnem bloku.

Dejstvo je, da je v zimski sezoni omrežnina višja in to bo trajalo še do konca februarja. To se konkretno pozna v hiši s toplotno črpalko in sončno elektrarno, bistveno manj pa v gospodinjstvu v hiši zgolj s toplotno črpalko in v gospodinjstvu v bloku. Marca, torej na aprilskih položnicah, bo znesek za omrežnino pri vseh občutno nižji. Za koliko, lahko vsak preveri na

položnicah za lanski oktober, kajti že takrat smo imeli novo metodologijo in hkrati nižjo sezono.

Iz Bruslja pa prihajajo informacije, da energetsko intenzivna podjetja lobirajo za »socializacijo« stroškov za uporabo omrežja. Povedano drugače: čim več teh stroškov želijo prevaliti na druge odjemalce, tudi na gospodinjstva. Potrošniške organizacije pri tem opozarjamo na nujnost pravične porazdelitve stroškov na podlagi tega, koliko različni deležniki v resnici uporabljajo omrežje. V Avstriji, denimo, so gospodinjstva leta 2023 porabila 27 odstotkov električne energije, vendar so morala kriti 44 odstotkov stroškov omrežja, medtem ko je bil ta delež velike industrije za 30 odstotkov porabe le 14-odstoten. V Španiji so stroški za uporabo omrežja bolj enakomerno porazdeljeni: gospodinjstva so lani porabila 32,32 odstotka električne energije in krila 38,32 odstotka stroškov omrežja, medtem ko je velika industrija s porabo 67,67

PRAVIČNA PORAZDELITEV STROŠKOV ZA OBREMENJEVANJE OMREŽJA?

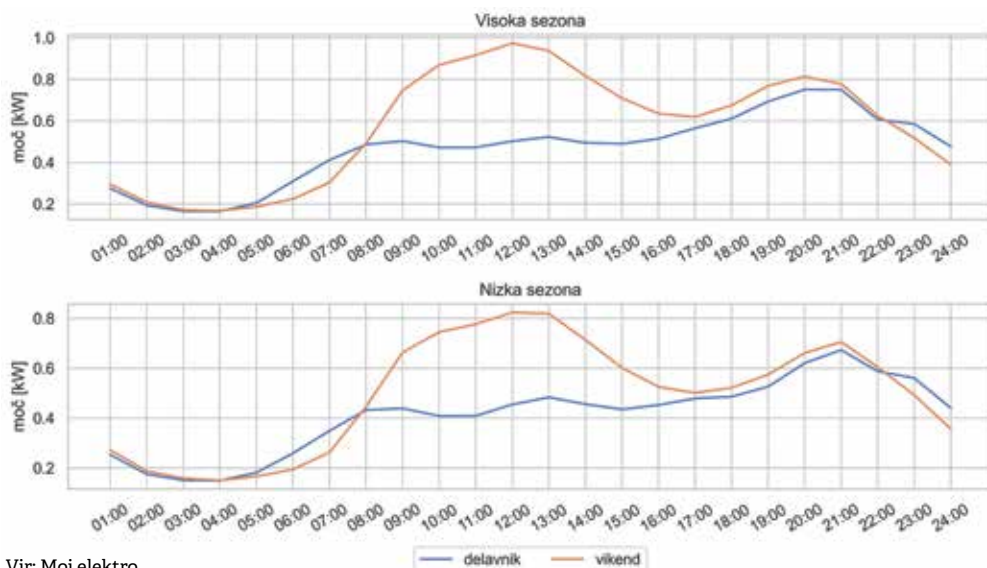
Vsi odjemalci električne energije bi morali v skladu z 18. členom Uredbe o notranjem trgu električne energije plačevati le pravičen in stroške odražajoč delež omrežnih tarif (tarif za distribucijo oziroma prenos), ki ustreza stroškom omrežja, ki so jih povzročili. To vključuje vzdrževanje in širitev električnega omrežja na lokalni in nacionalni ravni. Isti člen med drugim določa še, da morajo biti tarife pregledne, da morajo upoštevati potrebo po varnosti in prilagodljivosti omrežja in se uporabljati na nediskriminatoren način.

odstotka električne energije krila 61,78 odstotka stroškov omrežja. Na Danskem odjemalci električne energije (gospodinjstva, podjetja in industrija) že desetletja krijejo večino stroškov za delovanje in širitev danskega prenosnega omrežja električne energije. Od januarja letos pa bodo morali proizvajalci električne energije v večji meri prispevati k tem skupnim stroškom. Njihov delež (v pobranih tarifah), ki jih bo v letošnjem letu zbral danski operater prenosnega omrežja Energinet, se bo povečal za tri odstotne točke – s približno štiri na sedem odstotkov. Preostalih 93 odstotkov bodo še naprej plačevali odjemalci električne energije. Plačilo proizvajalcev je bilo sicer uvedeno leta 2023, potem ko je danski parlament odločil, da morajo plačati večji del skupnih stroškov, med drugim za širitev in vzdrževanje omrežja.

Po podatkih Statističnega urada RS in Agencije za energijo so gospodinjstva v Sloveniji v letu 2023 porabila približno 3386 GWh električne energije, kar predstavlja približno 32,2 odstotka celotne porabe električne energije v državi.

Podatki o deležu stroškov za obremenjevanje elektroenergetskega omrežja, ki jih gospodinjstva plačujejo v primerjavi z velikimi porabniki, niso neposredno dostopni. Analiza družbe ELES pa kaže, da naj bi veliki poslovni odjemalci v Sloveniji po novi metodologiji za omrežnino plačevali v povprečju 0,43 odstotka svojih celotnih poslovnih prihodkov, kar je več kot prej, ko je bil ta delež 0,34-odstoten. Kljub temu je ta delež še vedno bistveno nižji kot pri velikih poslovnih odjemalcih v EU. Podatka o deležu omrežnine, ki ga pokrivajo gospodinjstva, nam žal ni uspelo dobiti, ker zajemajo gospodinjstva in male poslovne odjemalce. Je pa nesporno dejstvo, da so gospodinjstva v starem sistemu obračunavanja pokrivala veliko večino omrežnine. Prvi obračuni novega sistema kažejo, da se je obremenitev gospodinjstev z omrežnino zmanjšala za okrog 10 odstotkov. ■

PROFILI NAVIDEZNEGA GOSPODINJSKEGA ODJEMALCA

Vir: Moj elektro

ZPS nasvet

Spremljajte in nadzorujte porabo

Če želite spremljati in nadzorovati porabo električne energije v gospodinjstvu, predvsem pa vedeti, kako z uporabo električnih naprav obremenjujete omrežje, vam je na voljo brezplačna aplikacija Moj elektro. Tam lahko dostopate do svojih merilnih in obračunskih podatkov, prilagojenih novemu tarifnemu sistemu, kar vam pomaga pri razumevanju porabe in stroškov. S preverjanjem vseh dostopnih podatkov in njihovo analizo lahko spremljate svoje navade, torej kdaj in koliko električne energije porabljate ter kdaj in koliko obremenjujete omrežje. Na podlagi tega lahko svoje navade spremenite (drugače

uporabljate gospodinjske aparate in druge naprave) ter zmanjšate porabo električne energije in tudi obremenitve omrežja. Oboje pomeni nižji račun za električno energijo. Poleg tega lahko ugotovite, na podlagi katerih obremenitev vam je elektrodistributer določil dogovorjene moči v posameznem bloku. Vse 15-minutne podatke lahko pregledujete za posamezni dan, več dni, teden, mesec, leto ali za poljubno obdobje. 15-minutne obremenitve omrežja so nazorno grafično prikazane, tako lahko hitro ugotovite, kdaj so nastale konice, torej največje obremenitve, in koliko te odstopajo od dogovorjene moči. Žal pa podatkov ni možno spremljati v realnem času, kar bi bilo treba čim prej urediti.

PREVERJANJE JAVNIH ELEKTRIČNIH POLNILNIC

Sprememb na bolje (še) ni

BESEDILO BOŠTJAN OKORN

Skupaj z Društvom e-mobilnost Slovenija (DEMS) smo pred dvema letoma zasnovali metodologijo za ocenjevanje kakovosti javnih električnih polnilnic in izvedli prvo ocenjevanje. DEMS ga je ob koncu lanskega leta ponovil, ugotovitve pa niso dosti drugačne kot pri prvem pregledu: polnilnice niso dobro označene, skoraj vse so brez nadstreška, ne omogočajo plačevanja s kreditno kartico, pri nekaterih pa so zaznali tudi težave s polnjenjem.

Uporaba električnega avtomobila se nekoliko razlikuje od avtomobila, ki ga poganja bencin ali dizel in s katerim se je treba za točenje goriva vedno zapeljati do bencinske črpalke. Pri električnem velja, da je najbolj optimalno, ko je baterija napolnjena od 30 do 80 odstotkov, kar pomeni, da ga je priporočljivo priključiti na elektriko ob vsakem nekoliko daljšem postanku.

BREZ NAMENSKIH POTI DO POLNILNIC

Najbolj tipično je polnjenje doma ali na delovnem mestu (lahko tudi z majhnimi močmi, morda celo prek običajne vtičnice), prav pridejo nekoliko hitrejša polnilnica ob mestnih ulicah ali javnih parkiriščih in podobno. V takšnem primeru le redko popolnoma napolnimo baterijo, a hkrati je to vseeno dovolj za vsakodnevno vožnjo. Pri polnjenju ne izgubljam dodatnega časa, avtomobil je treba le s kablom povezati s polnilnico.

Lastniki električnih avtomobilov načeloma redkeje uporabljajo polnilno infrastrukturo na poti, denimo ob avtocesti, a je vseeno pomembno, da je polnilnic na takšnih točkah dovolj, predvsem pa morajo omogočati čim večjo moč polnjenja z enosmernim tokom. 50 kW je danes skoraj že premalo, največje moči že dosega 350 kW ali celo več. Tu je seveda tudi vprašanje, kakšno moč polnjenja sploh omogoča avtomobil, a sodobni avtomobili skoraj vedno podpirajo vsaj 100 ali 150 kW. S takšno močjo je baterijo v četrto ure mogoče napolniti za približno 150 kilometrov vožnje.

NE PRAV VELIKO IN NE PRAV MOČNO

V Sloveniji smo odkrili le pet polnilnih mest, kjer moč lahko doseže 350 kW, trenutno namreč še vedno prevladujejo stare polnilnice z največ 50 kW moči. Naj ob tem dodamo, da

smo v oceni upoštevali tudi polnilna mesta, ki omogočajo počasnejše polnjenje z izmeničnim tokom (običajno 11 ali 22 kW), saj nekateri avtomobili ne omogočajo polnjenja z enosmernim tokom, hkrati pa lahko takšne polnilnice pomenijo razbremenitev hitrejših polnilnic, pri čemer lastnikom z manjšo baterijo vseeno omogočajo dovolj napolnjenosti za brezskrbno nadaljevanje poti.

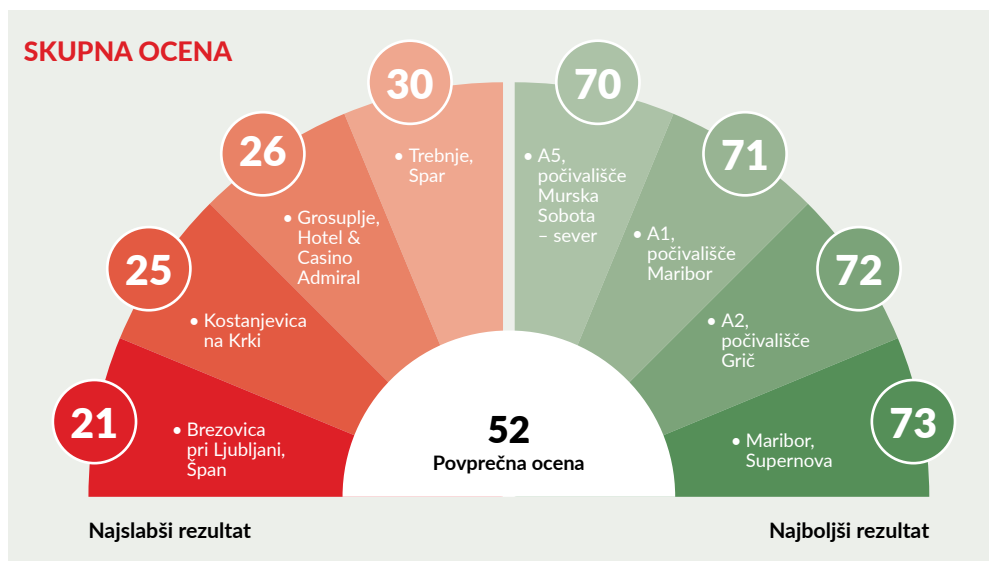
Hkrati s povečevanjem moči posameznih polnilnih postaj je v državah s kakovostno infrastrukturo vidno tudi hitro povečevanje njihovega števila na enem mestu. S tem ponudniki zagotovijo, da vozniki električnih avtomobilov čim bolj redko čakajo na prosto polnilnico, hkrati pa lahko na posamezni lokaciji polnjenje ponuja več konkurenčnih ponudnikov. V Sloveniji tovrstne polnilne parke z vso potrebno infrastrukturo šele načrtujemo. Prav veliko polnilnih mest na eni lokaciji ni na voljo nikjer, večinoma tja do štiri. Po številu polnilnih mest navzgor izstopajo predvsem Tesle

polnilnice, kjer zdaj lahko polnijo tudi lastniki osebnih avtomobilov drugih znamk.

POMANJKLJIVA INFRASTRUKTURA

Že pri prvem pregledu smo opozarjali na nerazumevanje odgovornih za infrastrukturo in negativne posebnosti, ki lastnike električnih avtomobilov odpravljajo dobresedno na obrobje. Tudi tokrat se je izkazalo, da se prav veliko ni spremenilo, čeprav smo vmes dobili evropsko Uredbo o vzpostavitvi infrastrukture za alternativna goriva v prometu (AFIR) in slovenski Zakon o infrastrukturi za alternativna goriva in spodbujanju prehoda na alternativna goriva v prometu.

Med pregledom so predstavniki DEMS med drugim ugotovili, da so na 56 lokacijah za vzpostavitev in plačilo polnjenja morali uporabiti pet različnih kartic ponudnikov in kar deset različnih aplikacij. Običajne kreditne kartice med njimi ni bilo, prav tako ni aplikacije (ali kartice), ki bi omogočala polnjenje na

vseh (slovenskih) polnilnicah. Verjamemo, da tudi to dejstvo marsikaterega potencialnega kupca električnega vozila odvrne in se zato odloči za nakup bencinsko ali dizelsko gnane avtomobila, pri katerem lahko gorivo brez težav plačuje z vsemi običajnimi sredstvi – od gotovine do običajnih plačilnih kartic.

Druga težava je iskanje polnilnic, saj trenutno še ni vzpostavljena popolna baza, na podlagi katere bi lahko dobili informacijo ne samo o vseh polnilnih mestih, ampak tudi o delovanju polnilnic, zasedenosti in ceni polnjenja. K informiranju ne pripomorejo niti pomanjkljive oznake. Na eni strani so zelo redke ob glavnih

prometnih poteh, na drugi strani pa so slabo ali celo narobe označena tudi parkirna mesta ob polnilnicah, kar še povečuje zmedo.

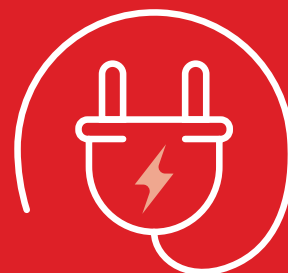
- **Nerazumevanje odgovornih za infrastrukturo** – Pomanjkljiva ureditev infrastrukture za električna vozila še vedno ovira lastnike, kljub uvedbi evropske uredbe AFIR in slovenskega zakona.
- **Težave pri plačilu polnjenja** – Lastniki električnih vozil morajo uporabljati različne kartice in aplikacije (pet kartic in deset aplikacij), kar ustvarja nevšečnosti. Ni enotne rešitve za plačevanje na vseh polnilnicah, kar lahko potencialne kupce odvrta od nakupa električnega vozila.

- **Manjka enotna plačilna možnost** – Pomanjkanje enotnih načinov plačevanja (kot so običajne kreditne kartice) za polnjenje električnih vozil, medtem ko pri bencinskih vozilih plačevanje ni problematično.
- **Pomanjkljiva baza in informiranje o polnilnicah** – Trenutno ni enotne baze, ki bi omogočala dostop do informacij o vseh polnilnih mestih, njihovem delovanju, zasedenosti in ceni polnjenja.
- **Slabe oznake in označevanje polnilnic** – Oznake za polnilnice so pomanjkljive, redke ob prometnih poteh, slabo označena so tudi parkirna mesta ob polnilnicah, kar povečuje zmedo med uporabniki.

Kako ocenjujemo

Predstavniki Društva e-mobilnost Slovenija (DEMS) so obiskali 56 polnilnic električnih avtomobilov v celotni Sloveniji – od Pince do Pirana in od Brežic do Planice. Polnilnice so izbrali naključno in dobili nabor različnih ponudnikov, tehnologij, hitrosti in lokacij.

Vsako polnilnico so obiskali vsaj trije ocenjevalci in jo preizkusili vsaj z dvema avtomobila, ki omogočata polnjenje z različnimi močmi in standardi. Ob obisku so izpolnili ocenjevalni list, v katerega so zapisali vsa opažanja in dejstva o polnilnici.

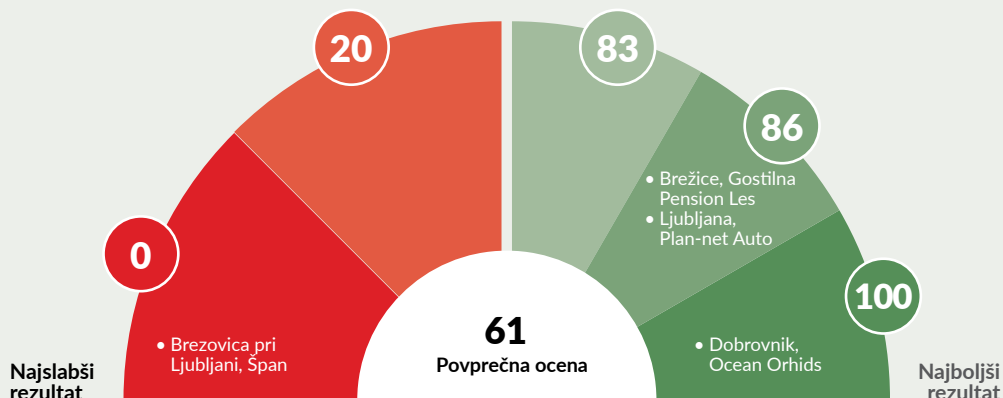

POLNLENJE (50 odstotkov skupne ocene)

Ocenili so način aktivacije polnjenja, pri čemer je najvišjo oceno dobil način »prikluči in polni«. Enak delež ocene pripada tudi delovanju polnilne postaje. Dodatne točke lahko prinese polnilni kabel za priključek Type 2 na postaji.

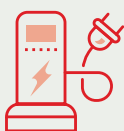
Znižanje ocene

Če je ocena za delovanje polnilnice nezadovoljivo, ocena za polnjenje ne more biti višja.

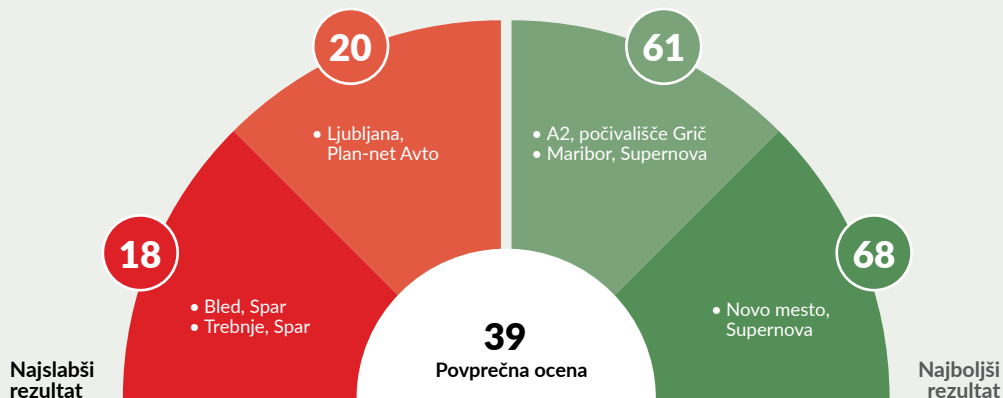
20 A2, počivališče Radovljica – sever; A5, počivališče Pince; Grosuplje, Hotel & Casino Admiral; Kostanjevica na Krki; Kranjska Gora, avtobusna postaja; Ljubljana, Aleja; Ljubljana, Bratislavška; Ljubljana, P+R Barje; Trebnje, Spar

83 A1, počivališče Dobrenje – vzhod; A1, počivališče Maribor – vzhod; A2, počivališče Grič; A5, počivališče Murska Sobota – sever; H5, počivališče Šempas – sever; Brezovica pri Ljubljani, Špan; Kranj, AH Vrtač; Ljubljana, Supernova Šiška; Maribor, Supernova; Novo mesto, Avto Slak

POLNILNA MESTA (15 odstotkov skupne ocene)

Prešteli so število polnilnih mest na enosmerni ali izmenični tok ter zabeležili največjo označeno moč polnjenja in tipe polnilnih priključkov (Type 2, CCS, ChaDeMo). Višjo oceno so dobile polnilne postaje z več polnilnimi mesti in/ali večjo močjo polnjenja.

VEDNO NA DEŽJU IN SONCU

Jasno je, da polnjenje električnega avtomobila traja dlje kot točenje goriva, a, glej ga, zlomka: vse bencinske črpalke so pokrite z obsežnim nadstreškom, takšne polnilnice pa bi lahko prešteli na prste ene roke. Če se med samim polnjenjem lahko umaknemo v avtomobil, pa odsotnost nadstreška ob zagonu polnjenja pomeni, da se zaslon slabše odziva, ker so na njem dežne kapljice, ali pa je izjemno slabo berljiv, ker nanj neposredno sije sonce.

Ob polnilnicah so le redko servisni prostori, kot so okrepčevalnice, toaleta, morda celo otroška igrišča ali urejene površine za sprostitve. Celo

na bencinskih servisih s postavljenimi polnilnicami so te odmaknjene in otežujejo dostop do prostorov in storitev, ki so voznikom bencinskih in dizelskih avtomobilov tako rekoč pri roki. Ne smemo pozabiti niti na odsotnost ustreznih rešitev za osebe s posebnimi potrebami, denimo za invalide. Tudi tu bi ustrezna mesta lahko prešteli na prste ene roke, prilagojenih polnilnic pa pri nas skoraj ni.

ZELO DOBREGA POLNILNEGA MESTA (ŠE) NI

Pod črto vse omenjeno pomeni, da so skupne ocene slovenskih polnilnih mest prej povprečne ali pomanjkljive kot pa dobre. Ocene zelo

dobro ni doseglo nobeno mesto, povprečna ocena je zgolj 52, pri čemer so štiri polnilnice dobile oceno od 21 do 30, torej pomanjkljivo, zelo blizu nezadovoljive. Če bomo želeli razvijati električno mobilnost, bo treba narediti preskok tudi na področju infrastrukture, pri čemer bi bilo zelo smelo, da bi jo načrtovali tisti, ki vsaj približno vedo, kaj lastniki električnih avtomobilov potrebujejo, da bo zadovoljstvo ob polnjenju na visoki ravni. ■

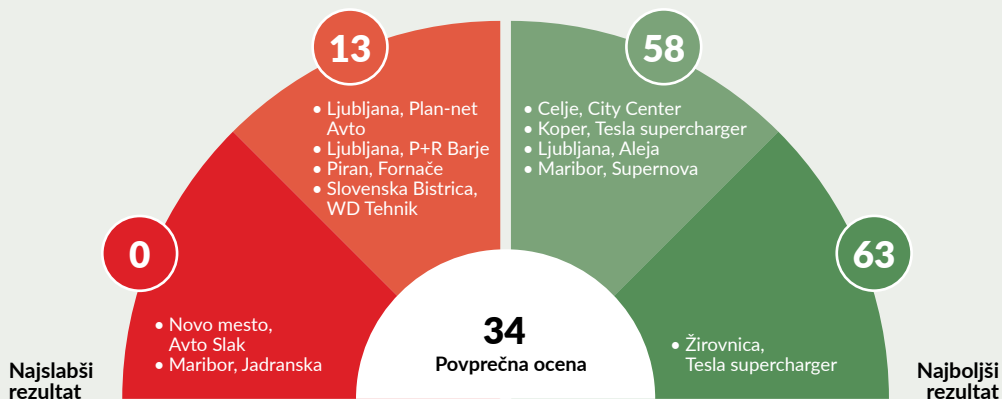
Vsebinsko sofinancira Ministrstvo RS za kulturo.

LOKACIJA

(15 odstotkov skupne ocene)

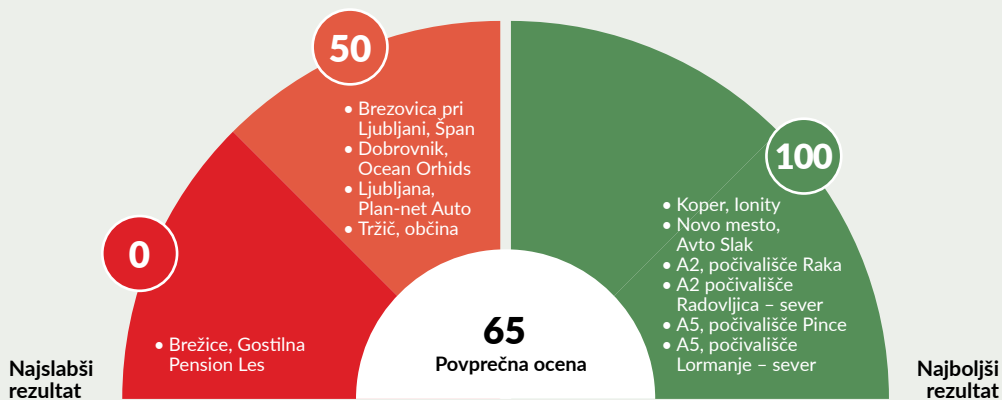
Pregledali so opremo parkirišča – ali je osvetljeno, pokrito in ali ima posebna parkirišča za invalide ali družine z majhnimi otroki. Razgledali so se naokrog in iskali toaletne prostore, možnosti za hrano in pijačo, trgovino oziroma nakupovalno središče ali prenočišče. Največji delež ocene nosita osvetlitev in pokritost parkirišča ter prisotnost toaletnih prostorov in možnost dostopa do hrane in pijače.

INFORMACIJE

(10 odstotkov skupne ocene)

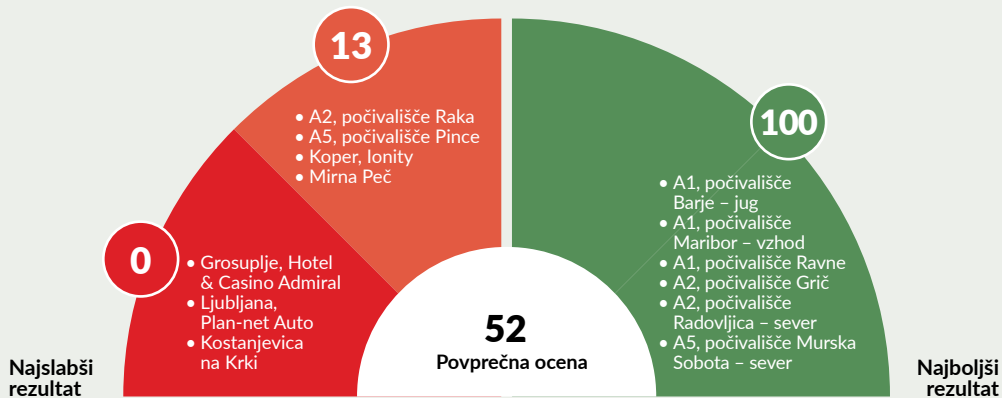
Na polnilni postaji so preverili informacije o ceni in načinu polnjenja. Nekaj točk so pri tem dobili tudi ponudniki, ki ceno prikazujejo v digitalni obliki.

OZNAČENOST

(10 odstotkov skupne ocene)

Preverili so, ali je polnilno mesto kakor koli označeno na bližnjih cestah, na samem polnilnem mestu pa so preverili pravilnost oznak, tako prometnega znaka kot zarisane talne oznake. Najboljšo oceno so prejela polnilna mesta, ki so označena vsaj na zadnjem križišču in imajo prometni znak ter talno oznako (simbol in barve) v skladu s Pravilnikom o prometni signalizaciji.

PREPOVED PRODAJE NEKATERIH KMETIJSKIH IZDELKOV, ŽIVIL, LESA IN GUME NA TRGU EU IN ZA IZVOZ

Reševanje gozdov

BESEDILO MARJANA PETERMAN

Evropska komisija je z novo uredbo določila sedem skupin kmetijskih proizvodov, ki morajo izvirati iz kmetijskih obdelovalnih površin na neizkrčenih oziroma nedegradiranih gozdnih območjih. Cilj uredbe je spodbujanje nakupa, uporabe in porabe teh proizvodov, da bi EU zmanjšala svoj vpliv na krčenje in degradacijo gozdov po svetu. Uredba določa vzpostavitev informacijskega sistema z izjavami o potrebni skrbnosti, ki jih bodo morala podjetja predložiti. Te izjave bodo dokazovale, da so izdelki, ki jih podjetja izvažajo ali nameravajo prodati na trgu EU, skladni z novimi pravili.

Evropska poraba nekaterih kmetijskih proizvodov iz uvoza iz tretjih držav pomembno prispeva h krčenju in degradaciji primarnih (tudi t. i. deževnih) gozdov, pri čemer je krčenje gozdov glavni dejavnik podnebnih sprememb in izgube biotske raznovrstnosti. EU k temu prispeva s porabo znatnega deleža proizvodov, povezanih s tem problemom, zato mora ukrepati.

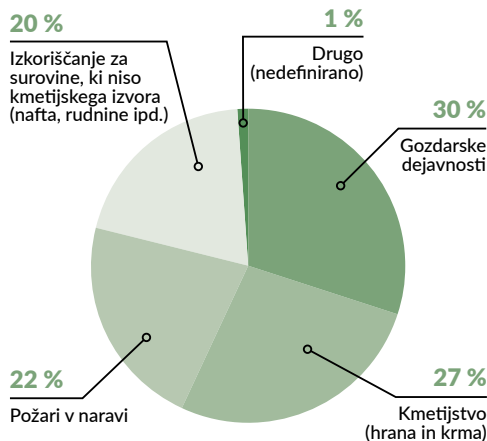
Uredba EUDR¹ bo v celoti začela veljati 30. decembra 2025 za velika in srednja podjetja ter 30. junija 2026 za mala in mikro podjetja. Zagotovila bo, da proizvodi, ki jih porabijo državljani EU ali jih podjetja izvažajo iz EU, ne bodo prispevali h krčenju ali degradaciji gozdov. S tem EU prispeva k zmanjšanju okoljskega odtisa svoje potrošnje in spodbuja nakup proizvodov iz trajnostnih dobavnih verig, ki ne povzročajo krčenja gozdov, hkrati pa spodbuja obnovo gozdov.

Gozdovi so ključni za absorpcijo ogljika in so pomembni za biotsko raznovrstnost. Poleg tega so vir hrane, zdravil in dragocene znanja ter življenjski prostor za domorodna ljudstva. Slaba drevesna pokritost in neustrezno upravljanje gozdov poslabšujeta podnebne spremembe ter povečujeta tveganje za gozdne požare, zoonotske bolezni in alergije.

Krčenje gozdov ni nov pojav, vendar je med letoma 2016 in 2022 svet izgubil skoraj 182

milijonov hektarjev gozdov, kar je pet odstotkov celotne svetovne gozdne površine. Največ gozdov so v tem obdobju izgubile Rusija (35.837.000 hektarjev), ZDA (14.993.000 hektarjev) in Kanada (14.983.000 hektarjev), medtem ko je Brazilija zabeležila drugo največjo izgubo drevesne odeje na svetu (25.136.000 hektarjev). Čeprav se trend krčenja postopoma upočasnjuje, se v svetu še vedno v povprečju izgubi 13 milijonov hektarjev gozdov na leto, kar je več kot površina šestih Slovenij oziroma približno 35.000 hektarjev na dan.

VZROKI ZA KRČENJE GOZDOV MED LETOMA 2016 IN 2022

KATERI PROIZVODI SO ZAJETI V PRAVILIH EU PROTI KRČENJU GOZDOV?

Evropska unija je uvedla stroga pravila (prepoved prodaje) proti krčenju gozdov za

naslednje proizvode in njihove derivate (popoln seznam končnih izdelkov iz surovin je naveden v Prilogi 1 uredbe²).

Govedo: žive živali, njihovo meso in mesni izdelki, vključno s kožami. Kar 41 odstotkov krčenja gozdov po svetu in 80 odstotkov v Amazoniji je v celoti posledica proizvodnje govejega mesa.

Oljna palma: orehi in jedrca, olje in oljne pogače ter drugi derivati. Vsako uro se skrči za okrog 300 nogometnih igrišč gozdnih zemljišč, da se naredi prostor za nasade palm. Približno 90 odstotkov svetovnih oljnih palm gojijo v Maleziji in Indoneziji. V EU se največ palmovega olja porabi kot biogorivo. Za palmovo olje ali derivate v kozmetiki pravila uredbe na veljajo.

Soja: zrna, olja, oljne pogače in drugi izdelki iz soje. Na svetovni ravni je soja odgovorna za približno 12 odstotkov krčenja gozdov. Približno 81 odstotkov soje se goji za krmo živine, predvsem piščancev, prašičev in krav molznic. Slovenija je med prvimi desetimi državami po uvozu sojinih izdelkov v EU, predvsem za krmo.

Kava: surova zrna, pražena in zmleta kava, tudi brezkofeinska, izdelki, ki vsebujejo kavne napitke. V zadnjih 20 letih je bilo na leto izgubljenih približno 130.000 hektarjev gozda zaradi krčenja gozdov za pridelavo kave.

¹ Uredba (EU) 2023/1115 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 31. maja 2023 o omogočanju dostopnosti nekaterih primarnih in drugih proizvodov, povezanih s krčenjem in degradacijo gozdov, na trgu Unije ter njihovem izvozu iz Unije, razveljavlja Uredbo (EU) št. 995/2010 (poznana kot uredba EUDR).

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32023R1115>

Definicije iz zakonodaje

Krčenje gozdov: spreminjanje gozdov v zemljišča za kmetijsko rabo, ne glede na to, ali ga povzroči človek ali ne.

Gozd: zemljišče, ki obsega več kot 0,5 hektarja, na katerem rastejo drevesa, višja od pet metrov, z gostoto dreves, večjo od deset odstotkov, ali drevesa, ki lahko dosežejo ta prag v svojem naravnem okolju, razen zemljišč, ki so večinoma v kmetijski ali urbani rabi.

Degradacija gozdov: strukturne spremembe gozdnih površin v obliki spreminjanja primarnih gozdov ali gozdov, ki se naravno obnavljajo, v gozdne nasade ali druga gozdna zemljišča, in strukturne spremembe primarnih gozdov v zasajene gozdove.

Kakav: od surovih zrn do čokoladnih izdelkov. Kakav je od leta 2000 povezan s 37,4-odstotnim krčenjem gozdov na Slonokoščeni obali in s 13,5-odstotnim v Gani. Državi proizvedeta skoraj dve tretjini svetovne ponudbe kakava.

Les: od hlodov do lesenega pohištva, celuloze in knjig do papirja. Vsako leto v intenzivne nasade dreves spremenijo približno 2,5 milijona hektarjev zemlje. Podjetja, ki tržijo te izdelke, morajo dokazati, da njihovo blago ni pridobljeno s krčenjem gozdov.

Guma: od kavčuka do novih pnevmatik.

Noben proizvod, naveden v Prilogi 1, ne sme povzročati krčenja gozdov, kar pomeni, da morajo vsi:

- izvirati s kmetijskih zemljišč, ki po 31. decembru 2020 niso bila izkrčena,
- biti proizvedeni v skladu z ustreznimi zakonodajo v državi proizvodnje,
- biti zajeti v izjavi o potrebni skrbnosti.

SLOVENSKI LES IN LESNI IZDELKI

V Sloveniji že stoletja načrtno gospodarimo z gozdovi. Zavod za gozdove Slovenije v okviru javne gozdarske službe pripravlja 10-letne gozdnogospodarske načrte za 14 gozdnogospodarskih območij, ki vključujejo tako

gozdove v državni lasti (20 odstotkov) kot tudi gozdove v zasebni lasti. Gozdarski načrti se izdelujejo na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, pri čemer zagotavljajo ohranjanje biotske raznovrstnosti, zaščito tal in vodnih virov ter drugih funkcij ekosistema. Zaradi tega s prodajo lesa in lesnih izdelkov nimamo težav. Naši gozdovi so trajnostno upravljani, dolgoročna trajnost pa bo odvisna od prilaganja na podnebne in druge okoljske spremembe. ■

Predvidene kazni za neskladnost z uredbo EUDR vključujejo najmanj štiri odstotke prihodkov gospodarskega subjekta ali trgovca iz prejšnjega poslovnega leta v celotni EU, zaplembo neskladnih izdelkov, zaplembo pridobljenih prihodkov, začasno izključitev iz javnih naročil ter začasno prepoved trgovanja ali prodaje ustreznega proizvoda.

Certificiranje trajnostnega upravljanja gozdov

Certifikat PEFC je zagotovilo, da je izdelek narejen iz materialov, ki prihajajo iz trajnostno upravljanjih gozdov.

Certifikat FSC

Certificiranje gozdov tako po shemi FSC kot tudi PEFC je sistem sledenja izvora izdelka od gozda do končnega potrošnika. S tem se zagotovi, da nezakonito posekan les ne pride na trg.

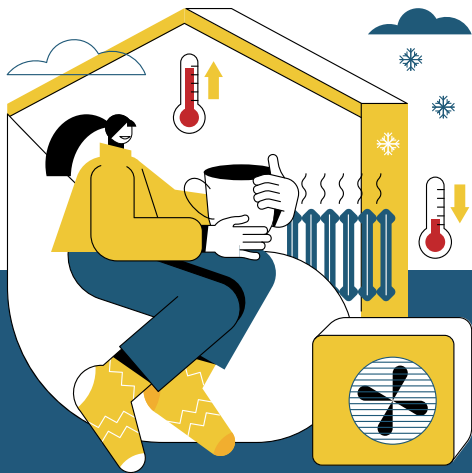
Za transparentnost gospodarjenja s certificiranimi gozdovi redno skrbijo neodvisni ocenjevalci. V Sloveniji so vse površine državnih gozdov certificirane, v letu 2022 jih je bilo za okrog 555.000 hektarjev.³

Kaj pa kava in čokolada/kakav?

Oba izdelka imata lahko certifikat Fairtrade – pravična trgovina ali Rainforest Alliance, saj oba certifikacijska sistema v svoje standarde že uvajata zahteve uredbe EUDR.

³ <https://wcm.gozdis.si/sl/novice/2023042410513707/kazalnik-gospodarjenja-z-gozdovi-%C2%BBstanje-certificiranih-gozdov-v-letu-2022%C2%AB/>

Skupinski nakup kakovostnih ogrevalnih toplotnih črpalk zrak/voda

Zveza potrošnikov Slovenije organizira skupinski nakup kakovostnih toplotnih črpalk zrak/voda. Spomladi, po zaključku ogrevalne sezone, je optimalen čas za razmislek o zamenjavi ogrevalnega sistema. Toplotne črpalke so energijsko učinkovita rešitev, saj iz vsake porabljene enote električne energije zagotovijo tri, štiri ali več enot toplotne energije, zato so dobra izbira za učinkovito ogrevanje in zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov.

Evropska unija si prizadeva za ogljično nevtralnost do leta 2050 in pri doseganju tega cilja imajo toplotne črpalke ključno vlogo, saj namesto fosilnih goriv uporabljajo obnovljive vire energije, kot so zrak, zemlja in voda.

Oddajte prijavo za sodelovanje na www.SKUPINSKInakupZPS.si še danes!

ZAKAJ SE SPLAČA SODELOVATI?

Ker si bomo na ZPS v okviru že osmega skupinskega nakupa prizadevali potrošnikom ponuditi ugoden nakup na testu ZPS dobro ocenjenih toplotnih črpalk zrak/voda. Naš cilj je doseči ugodne pogoje nakupa, vključno s ceno, in kakovostno storitev, vključno s strokovno montažo, ki je nujna za (energijsko) učinkovito delovanje toplotne črpalke. Katere modele bomo ponudili in po kakšni ceni, bodo vsi potrošniki, ki se bodo prijaviili za sodelovanje v skupinskem nakupu, izvedeli v nezavezujoči ponudbi. Že danes pa vam zagotavljamo, da bodo v ponudbi le tiste toplotne črpalke zrak/voda, ki so dosegle dovolj visoko oceno (dobro ali zelo dobro) na neodvisnem primerjalnem testu ZPS.

KDO LAHKO SODELUJE?

- V kampanji skupinskega nakupa toplotnih črpalk zrak/voda lahko sodelujejo vsi potrošniki, ki želijo na območju Republike Slovenije namestiti kakovostno toplotno črpalke.
- Prijavijo se lahko vsi, tudi tisti, ki niso člani ZPS.
- Prijava v skupinski nakup je brezplačna, sodelovanje pa nezavezujoče.
- Šele ob prejemu ponudbe se boste odločili, ali boste napravo po pogojih skupinskega nakupa kupili ali ne.

VAS ZANIMA? ODDAJTE PRIJAVO ZDAJ!

Skupinski nakup poteka kot spletna kampanja, zato bo vsa komunikacija potekala (predvsem) prek spletne strani www.SKUPINSKInakupZPS.si in po elektronski pošti. Prijavo oddajte čim prej, in sicer na spletni strani www.SKUPINSKInakupZPS.si.

Nakup naprave boste opravili neposredno pri ponudniku skupinskega nakupa (ali pri različnih ponudnikih, vendar vedno po pogojih skupinskega nakupa), s katerim bo ZPS določila pogoje – čim bolj ugodne za vas, potrošnike. Vse informacije o tem, kako opraviti nakup, boste skupaj s ponudbo izbranih kakovostnih toplotnih črpalk zrak/voda dobili v drugi

polovici marca na elektronski naslov, ki ga boste vpisali ob prijavi v skupinski nakup na spletni strani www.SKUPINSKInakupZPS.si.

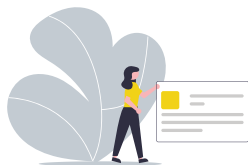
SPLETNE IZOBRAŽEVALNE DELAVNICE

Vse sodelujoče v kampanji skupinskega nakupa vabimo tudi na spletne izobraževalne delavnice:

- **Pripravite dom na vgradnjo toplotne črpalke: nujni ukrepi za učinkovito delovanje** (torek, 11. 2. 2025, od 17. do 18. ure),
- **Nov način obračuna omrežnine: kaj to pomeni za lastnike toplotnih črpalk** (torek, 4. 3. 2025, od 17. do 18. ure),
- **Vzdrževanje toplotnih črpalk: najboljše prakse za dolgo življenjsko dobo** (torek, 18. 3. 2025, od 17. do 18. ure)

Delavnice so **brezplačne**, za udeležbo pa je nujna predhodna prijava v skupinski nakup.

POZOR! Na delavnice vabimo vse potrošnike, tudi če ne načrtujete nakupa naprave v okviru skupinskega nakupa. Kljub temu je potrebna prijava v skupinski nakup, saj se za udeležbo na delavnicah prijavite na www.SKUPINSKInakupZPS.si.

Registracija

Čim prej oddajte brezplačno prijavo za sodelovanje v skupinskem nakupu.

Ponudba

V drugi polovici marca boste po e-pošti prejeli ponudbo skupinskega nakupa in navodila za prejem prve informativne – individualne ponudbe, prilagojene vaši nepremičnini.

Nakup

Najpozneje do 31. maja 2025 lahko oddate zahtevo za prejem prve informativne – individualne ponudbe. Zaloge bodo omejene, zato ne odlašajte.

Projekt sofinancira program Evropske unije LIFE v okviru sporazuma o dodelitvi sredstev št. 101119923. Izražena stališča in mnenja so izključno stališča in mnenja avtorjev in ne odražajo nujno stališč in mnenj Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za podnebje, infrastrukturo in okolje (CINEA). Niti Evropska unija niti organ, ki dodeljuje sredstva, zanje nista odgovorna.

TOPLOTNE ČRPALKE

Test toplotnih črpalk zrak/voda

BESEDILO BARBARA PRIMC

Toplotne črpalke so okolju prijazen način ogrevanja, saj večino toplote, ki jo uporabljajo za ogrevanje prostorov ali za pripravo tople sanitarne vode, jemljejo iz okolice – iz zraka, podtalnice, zemlje. Potrošniške organizacije smo pred dobrim letom in pol začele testirati toplotne črpalke zrak/voda, ki so v gospodinjstvih najbolj razširjene – v primerjavi z drugimi tipi toplotnih črpalk so namreč cenovno dostopnejše, namestitev pa je precej manj zahtevna.

Za vse toplotne črpalke – ne glede na to, od kod črpajo energijo – velja, da so najbolj učinkovite v kombinaciji z nizkotemperaturnimi sistemi ogrevanja, kot so talno gretje in ventilatorski konvektorji. Tako dosežejo visoko grelno število oziroma visoko sezonsko učinkovitost ogrevanja. Primerne so tudi za radiatorsko ogrevanje, torej tudi za sanacijo starejših objektov. Vendar pa morajo biti radiatorji primerno dimenzionirani: temperaturni režim 55/45 °C v primerjavi z režimom 90/70 °C zahteva radiatorje s približno 2,54-krat večjo nominalno toplotno močjo. Temperatura predtoka, to je vode, ki gre v ogrevalni sistem, ne sme preseči 55 °C. Ne samo zato, ker to predpisuje Pravilnik o učinkoviti rabi energije (PURES), ampak predvsem zato, ker se z višanjem temperature predtoka učinkovitost toplotne črpalke precej zmanjša. Če s to temperaturo ne zadostimo potrebam po toploti, je smiselno razmisliti o toplotni izolaciji objekta ali o zamjenjavi grelnih teles.

GRELNO ŠTEVILO IN LETNO GRELNO ŠTEVILO

Proizvajalci sicer za učinkovitost naprav navajajo grelno število (COP – razmerje med pridobljeno toploto za ogrevanje in porabljeno električno energijo pri določenih temperaturah zunanjega zraka in pri določeni temperaturi predtoka) ali SCOP (letno grelno število).

Grelna števila COP pravzaprav ne pove vsega, ampak zgolj to, kako deluje toplotna črpalka pri s standardom določenih pogojih delovanja – v eni točki. Več pove letno grelna število, ki je merjeno v skladu z evropskimi standardi in ponazarja pogoje delovanja toplotne črpalke v času ogrevalne sezone.

EKO SKLAD: FAKTOR SEZONSKE UČINKOVITOSTI OGREVANJA

Eko sklad med merili za upravičenost do subvencij za nakup toplotne črpalke navaja faktor sezonske učinkovitosti ogrevanja (η_s), ki nam pove, kakšna je učinkovitost ogrevalne naprave v primerjavi z energijsko vrednostjo primarnega vira za proizvodnjo električne energije.

TIP OGREVALNE TOPLOTNE ČRPALKE	Električna toplotna črpalka	Plinska toplotna črpalka	Sorpcijska toplotna črpalka	Hibridna toplotna črpalka
zrak/voda	140	110	110	150

Spodnja mejna vrednost sezonske energijske učinkovitosti ogrevanja prostorov η_s (%) za uporabo pri nizki temperaturi v povprečnih podnebni razmerah (vir: Eko sklad)

Zelo pomembno je, kje je naprava vgrajena, kajti deklarirani pogoji in vrednosti, ki jih naprava doseže na mestu uporabe, so odvisni od same toplotne črpalke in značilnosti ogrevalnega sistema. Pri visokotemperaturnem ogrevalnem sistemu je poraba električne energije za segrevanje vode bistveno večja kot pri nizkotemperaturnem. Dobro si je zapomniti: za vsako dodatno stopinjo, na katero moramo ogreti vodo v sistemu, vrednost COP pade za 2,5 odstotka. Če torej vodo ogrevamo na 40 °C in jo pošiljamo v radiatorje ali pa na 30 °C za talno gretje, bo COP v prvem primeru nižji za 25 odstotkov, kar pomeni tudi večjo porabo električne energije.

POZNATI JE TREBA TOPLOTNE IZGUBE OBJEKTA

Pred nakupom toplotne črpalke je najbolj pomembno vedeti, kakšne so toplotne izgube objekta. Pri klasičnih ogrevalnih sistemih z vgrajenimi toplovodnimi kotli so razponi toplotne moči precej veliki, medtem ko imajo toplotne črpalke razmeroma ozko območje delovanja, kar zadeva toploto, ki nam je na voljo. Če bomo izbrali toplotno črpalko premajhne moči, prostorov ne bo ogrela na želeno temperaturo in nas bo pozimi zeblo, močnejše naprave pa so dražje, kar podaljša vračilno dobo naložbe. Pravilo 'Več je bolje' torej v primeru toplotnih črpalk ne drži, saj so v primerjavi s plinskimi ali oljnimi kotli razmeroma drage, visoka naložba pa kljub manjšim obratovalnim stroškom močno podaljša dobo vračila.

KAKO DELUJE?

Medtem ko denimo toplotne črpalke voda/voda in zemlja/voda delujejo v monovalentnem načinu, kar pomeni, da zagotovijo vso potrebno toploto za ogrevanje objekta, toplotne črpalke zrak/voda običajno delujejo na bivalenten način. To pomeni, da za ogrevanje potrebujemo dva vira toplote. Primarni vir je

toplotna črpalka, ki pri pravilni izbiri zagotovi približno 98 odstotkov potrebne toplote v času ogrevalne sezone. Pri najnižjih temperaturah, običajno pod minus pet stopinj Celzija (bivalentna točka delovanja), za preostala dva odstotka toplote poskrbijo električni grelniki v toplotni črpalci (pri sanacijah lahko tudi obstoječi plinski ali oljni kotel, ampak to je bolj redko).

MONOBLOK IN SPLIT

Toplotne črpalke zrak/voda so na voljo v dveh izvedbah – monoblok in split. Pri izvedbi monoblok je vse v zunanji enoti, z zalogovnikom toplote ali z razdelilnikom ogrevanja v objektu je povezana z vodno povezavo. Nevarnosti, da bi vodna povezava zmrznila v primeru izpada električne energije, skorajda ni, saj imamo razmeroma stabilno električno omrežje. Zaščitno pred tem zagotovijo tudi tako imenovani protizamrzovalni ventili, ki pri določeni temperaturi spustijo vodo iz povezave, kar prepreči zamrzovanje in posledično morebitne okvare.

Pri izvedbi split sta notranja in zunanja enota ločeni. V zunanji enoti sta uparjalnik in kompresor, v notranji kondenzator, pri nekaterih modelih še bojler za sanitarno vodo, obtočna črpalka, raztezna posoda ... Bistvena razlika pa je, da je pri split izvedbi povezava med notranjo in zunanjo enoto freonska, torej s hladivom, zato je montaža bolj zahtevna.

TOPLOTNE ČRPALKE NA TESTU

Potrošniške organizacije smo testirale naprave tako v izvedbi monoblok kot tudi split. V preglednici objavljamo modele, ki smo jih našli tudi pri nas in so dobili vsaj oceno dobro. Nobena izmed testiranih naprav sicer ni dobila skupne ocene zelo dobro. Največjo težo v skupni končni oceni je imela zmogljivost (65 odstotkov skupne ocene), z izjemo dveh so se pri tem merilu vse izkazale dobro. Najbolj učinkovite so bile v povezavi s talnim

PREDNOSTI TOPLOTNE ČRPALKE ZRAK/VODA

- Cenovno je dostopnejša kot drugi tipi toplotnih črpalk.
- Vgradnja je razmeroma preprosta.
- Ne potrebujemo posebnih dovoljenj.

POMANJKLJIVOSTI TOPLOTNE ČRPALKE ZRAK/VODA

- Manj primerna je za zelo mrzla območja.
- Grelno število je od 3 do 5, odvisno od pogojev (pri nižjih temperaturah je nižje, pri višjih pa višje).
- Z nižanjem temperature zunanjega zraka pada moč toplotne črpalke in učinkovitost delovanja (pri temperaturi 10 °C, na primer, deluje z močjo 10 kW, pri temperaturi 0 °C pa samo še z močjo 7 kW).
- Zunanja enota je lahko glasna (to se je v zadnjih letih precej izboljšalo).

ogrevanjem, vse so se na tem delu testa odrezale bodisi zelo dobro bodisi dobro, z izjemo Tshibe, ki je za grelno število pri 7 °C dobila pomanjkljivo oceno. V povezavi z radiatorskim ogrevanjem so bile ocene pričakovano nižje, tri, med njimi tudi Kronotermova toplotna črpalka Adapt, so se izkazale povprečno.

Pri zahtevnosti uporabe, kjer preverjamo prijaznost do uporabnika, so oceno zniževala predvsem pomanjkljiva navodila za uporabo in nerodno zasnovani privzeti pogledi. Glasnost, ki je bila v preteklosti pogosto kamen spotike in razlog za medsosedske spore, pa ni več tako problematična. Najvišje ocene sicer ni dobila nobena naprava, a tudi slabše od povprečno ni bilo. ■

Kako testiramo

Naprave smo kupili kot običajni potrošniki. Proizvajalci oz. trgovci za izbor niso vedeli in nanj niso imeli vpliva. Preizkusili smo jih v neodvisnem akreditiranem laboratoriju.

Vse naprave smo preizkusili tako v povezavi s talnim ogrevanjem (35 °C) kot tudi z radiatorji (55 °C), in sicer v različnih pogojih: -15 °C, -7 °C, -2 °C, 2 °C, 7 °C in 12 °C. Vsako stanje se stabilizira za najmanj tri ure (za zunanje temperature nad ničlo) ali štiri ure (za zunanje temperature pod ničlo). Vse naprave so konfigurirane tako, da samodejno prilagajajo temperaturo vode glede na vremensko vodeno krivuljo.

UČINKOVITOST (65 odstotkov skupne ocene)

Radiatorsko ogrevanje (nastavitev -10 °C/55 °C) – Na preizkusni napravi se regulira temperatura na vstopu v toplotno črpalko, regulacija toplotne

črpalke uravnava pretok in proizvodno temperaturo. Pred vsakim preizkusom se zunanja temperatura in temperatura na vstopu v toplotno črpalko uskladiata na zelene vrednosti. Preizkus traja približno 24 ur. Izvedemo dva cikla odmrzovanja (kadar je to mogoče). Merimo: električno moč, ki jo absorbira toplotna črpalka; električno energijo, ki jo absorbira rezervni grelnik; odstotek celotne energije, ki jo zagotavlja toplotna črpalka/rezervni grelnik; povprečno proizvedeno toplotno moč; povprečni COP z upoštevanjem rezervnega grelnika in brez njega; ocenimo letni izkoristek z interpolacijo med različnimi preskusnimi točkami.

Talno gretje (nastavitev -10 °C/35 °C) – Na preizkusni napravi se regulira temperatura na vstopu v toplotno črpalko, regulacija toplotne črpalke uravnava pretok in proizvodno temperaturo. Pred vsakim preizkusom se zunanja temperatura in temperatura na vstopu v toplotno črpalko uskladiata na zelene vrednosti. Preizkus traja osem ur.

ZAHTEVNOST UPORABE (20 odstotkov skupne ocene)

Ocenimo zahtevnost uporabe naprave z vidika uporabnika. Pri tem med drugim upoštevamo navodila za uporabo, zahtevnost uporabe nadzorne plošče, intuitivne vmesnike, privzete poglede in nastavljanje različnih režimov delovanja.

GLASNOST (15 odstotkov skupne ocene)

S sonometrom merimo glasnost zunanje enote na razdalji enega metra pri največji moči delovanja, pri -7 °C in 7 °C.

VPLIV NA OKOLJE (0 odstotkov skupne ocene)

Glede na količino in vrsto plina ter glede na potencial globalnega segrevanja (Uredba (EU) št. 517/2014) ocenimo vpliv naprave na okolje.

IOT (0 odstotkov skupne ocene)

Preverimo varnost informacij, ki se izmenjujejo med delujočo napravo in strežniki proizvajalca.

Weishaupt Aeroblock WAB 11-A-RME-A

Ariston Nimbus 50 M NET R32

Panasonic Aquarea L-Serie, KIT-WC09L3E5 (WH-SDC0509L3E5 + WH-WDG09LE5)

Buderus Logatherm WLW186i-10 AR E (WLW-10 MB AR + WLW186i-12 E)

LG Therma V HM123HF.UB60 + HN1639HC.NK0

LG Therma V HU091MR.U44 + HN091MR.NK5

Samsung EHS Mono HT Quiet AE080BXYDEG/EU

Alpha Innotec Hybrox 8

TOPLOTNE ČRPALKE – rezultati testa

	Cena*	COP pri minus 2 °C	Letna učinkovitost, toplo območje	Letna učinkovitost, zmerno območje	Letna učinkovitost, hladno območje	Letna učinkovitost predtoka in ciljno vrednostjo pri minus 15 °C	Radiatorsko ogrevanje (W55)	UČINKOVITOST	ZAHTEVNOST UPORABE	Glasnost v normalnem načinu pri 7 °C	Glasnost v načinu 'Tih' pri največji moči delovanja	Glasnost v načinu 'Tih' pri minus 7 °C	Glasnost v načinu 'Tih' pri največji moči delovanja	Glasnost v normalnem načinu pri 7 °C	Glasnost v načinu 'Tih' pri minus 7 °C	VPLIV NA OKOLJE	SKUPNA OCENA				
								65%	20%							15%	0%	0%	100%		
★ Weishaupt Aeroblock WAB 11-A-RME-A	11.359	O	++	+	++	O	-	++	O	+	+	+	O	O	++	++	++	+	++	+	73
Ariston Nimbus 50 M NET R32	4.730	O	++	+	++	+	O	O	O	+	+	+	-	O	O	O	O	+	-	+	72
Panasonic Aquarea L-Serie, KIT-WC09L3E5 (WH-SDC0509L3E5 + WH-WDG09LE5)	6.166	+	++	++	++	O	O	-	-	+	+	+	-	O	+	+	+	+	++	+	71
Buderus Logatherm WLW186i-10 AR E (WLW-10 MB AR + WLW186i-12 E)	n. p.	+	++	++	+	O	O	+	O	+	+	+	O	+	++	++	++	+	++	+	69
LG Therma V HM123HF.UB60 + HN1639HC.NK0	10.210	O	++	+	+	O	O	++	O	+	+	+	O	O	++	++	++	+	++	+	69
LG Therma V HU091MR.U44 + HN091MR.NK5	5.810	O	++	+	++	O	O	+	O	+	+	+	O	O	+	O	+	+	+	+	68
Samsung EHS Mono HT Quiet AE080BXYDEG/EU	4.865	+	++	+	++	O	O	--	O	+	+	+	O	+	++	++	++	+	+	+	68
Novelan Helox 8 s hidravličnim modulom HV 9H**	9.552	+	++	++	+	O	-	-	-	O	+	+	O	O	+	+	+	+	++	+	64
Kronoterm ADAPT 0312-K3 HT/HK 3F + Hydro S2 ***	7.711	O	+	+	+	O	O	--	-	O	+	+	+	O	++	++	++	+	+	+	64
Vaillant AroTHERM plus VWL 85/6 A 230V S3	5.000	O	++	+	+	O	-	--	-	+	+	+	+	O	+	+	+	+	++	+	64
Toshiba Estia R32 (HWT-601HW-E)	4.700	O	-	0	++	O	O	--	-	+	+	+	O	O	+	+	+	+	+	+	61
Mitsubishi Electric PUZ-SWM80YAA + ERST20F-YM9E	9.380	O	+	+	+	O	O	+	O	+	+	+	O	O	+	+	+	+	+	+	60
Ariston Nimbus Plus 50 M NET R32	3.957	-	++	+	+	-	-	--	-	O	+	+	O	O	O	O	O	+	+	+	60

OPOMBE: Cene smo preverili pri ponudnikih sredi januarja 2025.
 *Priporočene maloprodajne cene, veljajo samo za naprave in ne vključujejo DDV. n. p. – Ni podatka
 ** Testiran enak model Alpha Innotec Hybrox 8 s hidravličnim modulom HV 9H *** Z upravljalnikom KT-2A
 ★ Zmagovalec testa

Projekt sofinancira program Evropske unije LIFE v okviru sporazuma o dodelitvi sredstev št. 101119923. Izražena stališča in mnenja so izključno stališča in mnenja avtorjev in ne odražajo nujno stališč in mnenj Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za podnebje, infrastrukturo in okolje (CINEA). Niti Evropska unija niti organ, ki dodeljuje sredstva, zanje nista odgovorna.

SPLETNI PREHRANSKI NASVETI POD DROBNOGLEDOM

PREHRANSKE PUHLICE

leta 2024

BESEDILO MATJAŽ PIRC

V morju informacij o prehrani se pogosto znajdemo v dilemi, komu in čemu verjeti. Mediji pri tem niso nedolžni, saj z napačnim povzemanjem znanstvenih ugotovitev pogosto prispevajo k širjenju prehranskih zmot, kar nas lahko zavede in vpliva na naše prehranjevalne navade. Zbrali smo nekaj nesmiselnih prehranskih nasvetov, objavljenih pod senzacionalističnimi naslovi v slovenskih spletnih medijih v letu 2024, ter s pregledom znanstvene literature razkrili prehranske zmote, ki jih naslavljajo.

»ČOKOLADA JE BOLJ ZDRAVA KOT SADJE«

Čokolada naj bi bila bolj zdrava od sadja, saj zaradi velike vsebnosti antioksidantov in flavonoidov znižuje holesterol, izboljšuje kognicijo in preprečuje sladkorno bolezen.

Čeprav temna čokolada res vsebuje številne zdravju koristne snovi, vzročna povezava med njenim uživanjem in omenjenimi pozitivnimi učinki ni dokazana. Poleg tega se morebitne koristne učinki ni dokazana. Poleg tega se morebitne koristne učinki ni dokazana. Poleg tega se morebitne koristne učinki ni dokazana. Poleg tega se morebitne koristne učinki ni dokazana.

Čokolado si z užitek privoščite kot občasen posladek, sadje pa naj bo reden del vaše vsakodnevne prehrane.

»NE BOSTE VERJELI, KATERA ŽGANA PIJAČA JE NAJBOLJ ZDRAVJU KORISTNA«

Gin naj bi bil zdravju koristna pijača, ki pomaga pri hujšanju, lajša zdravstvene težave in podaljšuje življenje.

Alkohol ima jasno dokazane negativne učinke na zdravje, vključno s povečanim tveganjem za bolezni jeter, razvoj raka in srčno-žilnih bolezni. Kot poudarja Svetovna zdravstvena organizacija (WHO), že najmanjša količina zaužitega alkohola pomeni tveganje za zdravje. Čeprav brinove jagode in druge sestavine gina vsebujejo zdravju koristne spojine, alkohol izniči njihov potencialen pozitiven vpliv, ki je že tako zanemarljiv. Poleg tega gin, tako kot druge alkoholne pijače, zaradi velike energijske vrednosti ne prispeva k hujšanju, temveč prej upočasni napredek.

Alkohol ni zdravilna rešitev in pomeni zdravstveno tveganje. Za zdravje boste storili največ, če ga ne uživate in se osredotočite na raznoliko in uravnoteženo prehrano, ustrezno telesno dejavnost, kakovosten spanec in premagovanje stresa.

Protiargument

ZPS nasvet

»TRI ŽIVILA, KI NAJ BI POMAGALA ČISTITI PLJUČA«

Česen, ingver in kurkuma pomagajo čistiti pljuča kadilcev in razstrupljati telo.

Telo je skozi evolucijo razvilo izjemno učinkovite mehanizme za razstrupljanje. Škodljive snovi se tako med drugim izločajo iz telesa ob pomoči jeter, ledvic, prebavnega trakta, kože in pljuč. Prepričljivih znanstvenih dokazov, da bi lahko nekatera živila ali razstrupljevalne diete neposredno »čistili« telo, ni. Noben prehranski ukrep torej ne more očistiti pljuč ali izničiti škode, ki jo cigaretni dim ali druga onesnaževala povzročajo zdravju.

Če vas skrbi vpliv cigaretnega dima na vaše zdravje, je edino smiselno opustiti kajenje. Za »čiščenje« ali »razstrupljanje« telesa se ne zanašajte na posamezna živila, temveč raje poskrbite za zdrav življenjski slog, uravnoteženo prehrano, redno telesno aktivnost in opustitev škodljivih navad, kot je kajenje.

»Hujšajmo tako, da ob kosilu spijemo dve skodelici čaja«

Beli čaj naj bi zaviral absorpcijo maščob, pospeševal presnovo in posledično pomagal pri izgubi telesne mase brez potrebe po spremembi jedilnika.

Čprav beli čaj vsebuje spojine, kot so katehini in kofein, ki lahko vplivajo na presnovo, ni prepričljivih znanstvenih dokazov, da bi pitje čaja zaviralo absorpcijo maščob ali bistveno vplivalo na izgubo telesne mase. Večina raziskav namreč temelji na laboratorijskih poskusih na živalih, ki so pogosto izpostavljene visokokonzentriranim izvlečkom, medtem ko so učinki v raziskavah na ljudeh zamisljivi in nedosledni.

Uživanje živil in pijač, kot je beli čaj, samo po sebi ne more privedi do izgube telesne mase. Dolgoročna izguba odvečne maščobe zahteva energijski primanjkljaj, ki ga dosežete s kombinacijo uravnotežene in energijsko ustrezne prehrane ter redne telesne dejavnosti.

»KAKO PREMAGATI ODVISNOST OD SLADKORJA: 3 PREPROSTI KORAKI ZA USTAVITEV ŽELJE PO SLADKEM«

3 PREPROSTI KORAKI ZA USTAVITEV ŽELJE PO SLADKEM«

Sladkor povzroča odvisnost, saj naj bi na možganske centre za nagrajevanje vplival podobno kot droge.

Sladkor, tako kot mnoga druga živila, res vpliva na možganske centre, povezane z nagrajevanjem, a koncept zasvojenosti s sladkorjem nima močne znanstvene podlage. Raziskave, ki namigujejo na odvisnost od sladkorja, večinoma temeljijo na poskusih na živalih in ne upoštevajo kompleksnih dejavnikov, ki vplivajo na uživanje hrane pri ljudeh (npr. vedenje in okolje). Trenutno ni prepričljivih dokazov, da bi sladkor povzročal odvisnost na podoben način kot droge, posledično klinična diagnoza zasvojenosti od sladkorja ne obstaja. Vsekakor je zmanjšanje vnosa sladkorja ključno za zdravje, a primerjava z drogami je neutemeljena in odvrta pozornost od kompleksnih vzrokov za njegovo pretirano uživanje.

Če ste nagnjeni k pretiranemu uživanju s sladkorjem bogatih živil, lahko željo po sladkem do neke mere brzdete z izboljšanjem prehranskih navad – z rednimi obroki, ki vključujejo zdrave prigrizke za preprečevanje lakote, z uživanjem volumsko bogatih obrokov z obilico sadja in zelenjave ter z zagotavljanjem zadostnega vnosa beljakovin.

ZAKLJUČEK

V poplavi prehranskih nasvetov je ključno ohranjati kritično mišljenje. Zdrave prehrane namreč ne definirajo posamezna živila ali obroki, temveč celosten vzorec prehranjevanja, ki temelji na uravnoteženosti, raznolikosti in dolgoročnih prehranskih navadah.

Čprav se mnogi nasveti, ki se pojavljajo v medijih, sklicujejo na »strokovne vire«, se pogosto izkaže, da ti niso neposredno navedeni ali pa so metodološko vprašljivi. Nema lokrat gre za en sam vir, ki zaključke postavlja na podlagi raziskav na živalih ali korelacij, ki ne pomenijo nujno vzročne povezave med proučevanimi spremenljivkami in izidom. Brez ustreznih znanstvenih podlag so takšni nasveti lahko zavajajoči in otežujejo razumevanje kompleksnih prehranskih vprašanj.

Če se neka trditev sliši preveč dobra, da bi bila resnična, je najverjetneje zavajajoča. Pri sprejemanju prehranskih odločitev se zanašajte na preverjene in znanstveno utemeljene informacije, ne na senzacionalistične naslove. ■

ZAVAJAJOČE TRDITVE
PROIZVAJALCEV KOT
SPODBUDA ZA NAKUP

STOP

BESEDILO URŠA MENARD

»Bogato z vitamini.« »Vir kalcija.« »Krepi imunski sistem.« »S takšnimi trditvami proizvajalci spodbujajo potrošnike k nakupu njihovih izdelkov. Žal gre prepogosto le za reklamne trike, katerih cilj je prepričati potrošnike, da so izdelki bolj »zdravi«, kot so v resnici. Na ustrezno regulacijo tovrstnih trditvev čakamo že 16 let.

Skupaj z Evropsko potrošniško organizacijo BEUC smo pripravili akcijo, s katero želimo opozoriti Evropsko komisijo, da je čas za določitev prehranskih profilov živil, ki lahko imajo prehranske in zdravstvene trditve. V okviru akcije smo pregledali ponudbo živil pri štirih večjih slovenskih trgovcih. Izpostavljene primere smo izbrali naključno, a smo več pozornosti namenili izdelkom, ki nagovarjajo otroke. Ustreznost živil smo vrednotili z modelom prehranskega profiliranja Svetovne zdravstvene organizacije (SZO), ki živila razvršča v 18 kategorij in za vsako določa mejne vrednosti, najpogosteje za vsebnost maščob, sladkorja in soli.

KAJ SO PREHRANSKI PROFILI ŽIVIL?

Prehranski profili živil so merila za vrednotenje hranilne sestave živil, ki omogočajo razvrstitev na tista z bolj ali manj ugodno hranilno

sestavo. Poznamo različne modele profiliranja, ki služijo različnim namenom – na primer semaforček »Veš, kaj ješ« in NutriScore, ki potrošnikom olajšata izbiro živil, ter model prehranskega profiliranja SZO, ki je namenjen omejevanju trženja živil otrokom.

Čeprav prehranski profili živil niso novost in se že uporabljajo na različnih področjih, Evropska komisija še vedno ni določila enotnega profila, ki bi opredelil, ali neko živilo lahko ima prehransko ali zdravstveno trditve. Tak profil bi lahko preprečil zavajajočo rabo trditvev, ki živilom dajejo navidezen vtis boljše, »bolj zdrave« izbire, čeprav vsebujejo veliko energije, maščob, sladkorja in/ali soli.

SKRB VZBUJAJOČE UGOTOVITVE NA TRGU

Raziskava Inštituta za nutricionistiko iz leta 2019, v kateri so ovrednotili 6619 živil, je pokazala, da je več kot četrtina izdelkov označenih s prehranskimi ali zdravstvenimi trditvami. Sestavo izdelkov so ovrednotili z dvema modeloma za prehransko profiliranje živil: **32 odstotkov pregledanih izdelkov z zdravstvenimi in prehranskimi trditvami ni ustrezalo avstralskemu modelu profiliranja (NPSC), medtem ko kar 67 odstotkov pregledanih izdelkov ni ustrezalo strožjemu modelu prehranskega profiliranja SZO.**

ZANIMIV PRISTOP MEHIKE IN ČILA

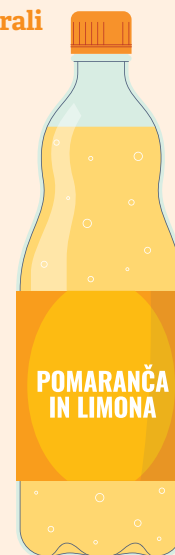
Čile in Mehika sta uvedla prepoznavno črno-belo oznako v obliki znaka stop, ki potrošnike opozarja, če izdelek vsebuje veliko sladkorja, soli, nasičenih maščob ali energije. Ta jasna oznaka pomaga potrošnikom narediti bolj informirano izbiro.

Kaj vidimo?

Kaj bi morali videti?

ZGODOVINA PROBLEMATIKE

Evropska komisija pripravi preliminarni predlog prehranskih profilov živil, a naleti na močno nasprotovanje nekaterih deležnikov, predvsem živilske industrije.

2007

Začetek veljavnosti Uredbe o prehranskih in zdravstvenih trditvah, ki od Evropske komisije zahteva, da do 19. januarja 2009 določi prehranske profile živil, ki lahko imajo trditve.

2009

Evropska komisija pripravi strategijo Od vil do vilic, v okviru katere se med drugim zavezuje k uvedbi prehranskih profilov za živila. Razmišlja se o uporabi sistema NutriScore (npr. le izdelki z NutriScore od A do C lahko uporabijo trditve), vendar je ta od takrat postal precej kontroverzen, kar je pripeljalo do opustitve ideje.

2017

Zasebni sektor živilske industrije in organizacije civilne družbe pripravijo odprto pismo, v katerem podpirajo uvedbo prehranskih profilov živil.

2020

2025: 16 LET POZNEJE PROFILI ŽIVIL ŠE VEDNO NISO DOLOČENI

Od sladkih pijač in mlečnih izdelkov do piškotov – mnogi izdelki se ponašajo z oznakami o vsebnosti vitaminov, mineralov in drugih hranil (npr. prehranske vlaknine). Izvzeta niso niti živila, ki se očitno tržijo otrokom ali so jim že v osnovi namenjena. Potrošniki pa ostajajo prepuščeni sami sebi.

Evropska komisija meni, da bi bilo zakonodajni predlog težko doseči v bližnji prihodnosti. Na Zvezi potrošnikov Slovenije menimo, da je določitev prehranskih profilov živil zagotovo kompleksna in zahtevna naloga, ki pa ne upraviči 16-letnega zamika. Prehranske profile živil za omejevanje rabe prehranskih in zdravstvenih trditev že uporabljajo v Avstraliji in na Novi Zelandiji, zato izgovor, da dogovora ni mogoče doseči, ni sprejemljiv.

ZPS nasvet

Medtem ko čakamo na prehranske profile živil, je nasvet še vedno enak: naj vas ne pritegne zgolj slogan na sprednji strani embalaže, ampak si oglejte seznam sestavin in hranilno tabelo. V pomoč vam je lahko tudi aplikacija Veš, kaj ješ.

KAJ SLEDI?

Nova Evropska komisija ima priložnost, da končno zaščiti potrošnike pred zavajajočimi zdravstvenimi in prehranskimi trditvami s sprejetjem prehranskih profilov živil, ki bi določali, katera živila bi take trditve lahko imela. ■

Happy Harvest, kakavove žitne ploščice s čokolado, obogatene z vitamini in mineralom železom

Glede na model SZO izdelek ne bi smel imeti prehranskih trditev o vitaminih in železu, saj za kategorijo »Čokolada in bonboni, energijske tablice, sladki prelivi in deserti« velja pogoj, da živilo ne vsebuje dodanega sladkorja. Izdelek vsebuje dodan sladkor, skupna vsebnost sladkorja pa je **32 gramov** na 100 gramov.

Zelene doline Oki Doki, vaniljev jogurt z glaziranimi čokoladnimi bonboni

Glede na model SZO izdelek ne bi smel imeti prehranskih trditev o vitaminu D in kalciju ter zdravstvene trditve »Za zdrave zobe in močne kosti«, saj za kategorijo »Jogurt, kislo mleko, smetana in podobna živila« velja pogoj, da živilo vsebuje manj kot 3 grame maščob, 1 gram nasičenih maščob in 12,5 grama sladkorja na 100 gramov. Izdelek vsebuje **3,8 grama maščob, 2,4 grama nasičenih maščob in 16 gramov sladkorja** na 100 gramov.

Čokolino, žitna kašica za otroke od dopolnjenega 8. meseca starosti

Glede na model SZO izdelek ne bi smel imeti prehranskih trditev o vsebnosti vitaminov in beljakovin, saj za kategorijo »Žita za zajtrk« velja pogoj, da živilo vsebuje manj kot 12,5 grama sladkorja na 100 gramov. Izdelek vsebuje **34 gramov sladkorja** na 100 gramov.

Keksolino, keksi iz 4 vrst žita za dojenčke od 6. meseca starosti in majhne otroke

Glede na model SZO izdelek ne bi smel imeti prehranskih trditev o vsebnosti vitaminov, kalcija in železa, saj za kategorijo »Sladki piškoti, pecivo, kolači, drugi sladki pekovski izdelki in suhe mešanice za njihovo pripravo« velja pogoj, da živilo vsebuje manj kot 3 grame maščob, manj kot 0,25 grama soli in je brez dodanega sladkorja. Izdelek vsebuje **12 gramov maščob, 0,5 grama soli, sladkor je dodan in ga skupaj vsebuje 19 gramov** na 100 gramov.

Rauch Yippy, osvežilna negazirana brezalkoholna pijača iz več vrst sadja, s 5 vitamini in kalcijem

Glede na SZO izdelek ne bi smel imeti prehranskih trditev o vsebnosti vitaminov in kalcija, saj za kategorijo »Brezalkoholne pijače, ustekleničene vode in druge pijače« velja pogoj, da sladkor ni dodan. Izdelek vsebuje dodan sladkor, skupna vsebnost sladkorja pa je **7,3 grama** na 100 mililitrov.

Lohilo, gazirana brezalkoholna energijska pijača s kolagenom, kofeinom in vitamini, z okusom jagodičevja

Glede na model SZO izdelek ne bi smel imeti prehranskih trditev o vsebnosti vitaminov C in D, saj za kategorijo »Energijske pijače« velja pogoj, da živilo niso dodana sladila. Izdelek vsebuje **dodana sladila**.

TEST ZOBNIH PAST

Proizvajalci spreminjajo recepture

Zobna pasta je bistvenega pomena za vzdrževanje dobre ustne higiene. Na testu smo preverili vsebnost fluorida, učinkovitost čiščenja, abrazivnost, izračunali smo tudi vpliv na okolje. Svoje mnenje so podali še udeleženci – kar 30 jih je en teden preizkušalo vsako zobno pasto. Pred vami je popoln vodnik za vaš naslednji nakup.

Rezultatov za kar nekaj izdelkov, ki smo jih preizkusili, ne objavljamo, saj so jim proizvajalci od takrat, ko smo jih kupili, pa do zaključka testa spremenili recepturo – v večini primerov opuščajo belo barvilo titanov dioksid, kar je za potrošnike odlična informacija.

Glavne sestavine zobne paste

1. Fluorid

Je mineral, ki ščiti pred kariesom in krepí sklenino, zaradi česar je ta manj izpostavljena poškodbam in bolje zaščiten pred bakterijami in mikrobi. Podatek o vsebnosti fluorida je zapisan na tubi ali embalaži. V skladu z veljavno zakonodajo o kozmetičnih izdelkih zobna pasta za odrasle ne sme vsebovati več kot 1500 ppm (delcev na milijon) fluorida. Deklarirana vrednost fluorida pri preizkušanih izdelkih je bila od 1400 do 1450 ppm.

V testiranih izdelkih sta v recepturi največkrat natrijev fluorid (INCI: sodium fluoride) in natrijev monofluorofosfat (INCI: sodium monofluorophosphate), podatek je zapisan v preglednici.

Zobno pasto s 1450 ppm lahko uporabljajo tudi otroci, starejši od šest let. Za dojenčke od pojava

prvih zob do 6. leta starosti je priporočljiva količina fluoridov 1000 ppm, razen če obstaja povečano tveganje za nastanek kariesa (v tem primeru lahko zobozdravnik priporoči izdelek, ki vsebuje do 1450 ppm). Na trgu so tudi izdelki za otroke s 500 ppm fluorida, kar je po našem mnenju premalo za učinkovito zobno pasto.

V laboratoriju smo opravili dve meritvi fluoridov. Izmerili smo njihovo skupno količino in preverili, ali se podatki proizvajalcev in izmerjene vrednosti razlikujejo. Izmerili smo tudi prosto količino fluorida, to je tisto, ki je v resnici na voljo za učinkovanje proti kariesu. Vrednosti se namreč razlikujeta, saj lahko fluorid v zobni pasti reagira z drugimi snovmi in ga je za dejanski učinek na voljo manj.

Povprečno oceno na tem delu testa je dobila le zobna pasta Elmex. Izmerjena količina skupnega fluorida je bila višja od 1500 ppm, kar je več, kot je navedeno na embalaži, in tudi več, kot dovoljujejo predpisi. Drugim izdelkom, za katere objavljamo rezultate, ta del testa ni predstavljal večjih težav.

2. Abrazivi

Abrazivi – med drugim silicij (INCI: silica) in kalcijev karbonat (INCI: calcium carbonate) – odstranjujejo površinske

in zobne obloge, npr. delce hrane, obarvanost zaradi kave ali čaja. Sestavljeni so iz zelo majhnih zrn, katerih velikost, trdota in koncentracija se med zobnimi pastami razlikujejo.

Proizvajalci prikazujejo abrazivnost svojih izdelkov z vrednostjo RDA (relativna abrazivnost dentina), za katero velja:

- 0–70: nizka stopnja abrazivnosti,
- 70–100: srednja stopnja abrazivnosti,
- 100–150: visoka stopnja abrazivnosti,
- 150–250: zelo visoka stopnja abrazivnosti, ki jo štejemo za škodljivo.

V ZDA je označevanje RDA na embalaži zobnih past obvezno, v Evropski uniji pa na žalost ne, čeprav je to pomemben podatek pri nakupu.

Priporočljivo je, da zobna pasta nima previsoke stopnje abrazivnosti (najvišjo imajo praviloma zobne paste za beljenje zob), saj lahko ob dolgotrajni uporabi in v kombinaciji s trdo zobno ščetko in nepravilno tehniko ščetkanja poškoduje sklenino.

Ocena za abrazivnost predstavlja skoraj tretjino skupne ocene (30 odstotkov), zato so izdelki s podpovprečno oceno (pomanjkljivo ali nezadovoljivo) na dnu preglednice. Pri teh

smo izmerili abrazivnost več kot 100, najvišjo pri izdelku Oral-B, več kot 180. Pri zmagovalcu testa Parodontax Fluoride smo izmerili abrazivnost 46.

3. Arome

Arome dajejo zobnim pastam svež vonj in/ali sladek okus. Med najpogostejšimi so:

- sorbitol, v živilih dovoljen aditiv, ki osladi zobno pasto,
- saharin, ki ima 300-krat večjo sladilno moč kot sladkor,
- stevija, rastlina, ki je prav tako 300-krat slajša od sladkorja,
- eterična olja, ki se lahko uporabljajo kot arome, na primer meta ali janež,
- dišave, kot sta limonene in eugenol.

Arome zagotavljajo svež dah le kratek čas in vplivajo predvsem na uporabniško izkušnjo, saj so izvlečki zdravilnih rastlin (če so v zobni pasti) v premajhnih količinah, da bi lahko vplivali na težave v ustni votlini. Sestavine iz te skupine so pogosti povzročitelji alergij. S seznama 24 alergenih sestavin smo najpogosteje zasledili benzyl alcohol, eugenol in limonene. Preverili smo tudi prisotnost alergenov z novega seznama 56 alergenih snovi, izdelki v preglednici jih ne vsebujejo. Vse zobne paste razen ene so vsebovale katerega izmed alergenov, podatek smo zapisali v preglednici.

Alergije prizadenejo vse več ljudi, tudi po desetletjih izpostavljenosti alergenom brez predhodnih opaznih reakcij, zato se jim je priporočljivo izogibati – vsaj pri otroških zobnih pastah.

Na praktičnem delu preizkusa sta bili udeležencem najbolj všeč zobni pasti Colgate in Sensodyne Complete protection+.

4. Vlažila

Zobno pasto v tubi ohranjajo vlažno, da se ne strdi, prav tako ohranjajo teksturo in omogočajo preprosto nanašanje na zobno ščetko. Predstavljajo približno 20–35 odstotkov zobne paste, v ta namen največkrat uporabljajo glicerol, vlažilno funkcijo lahko opravlja tudi sorbitol.

5. Čistila in penila

Zobne paste vsebujejo površinsko aktivne snovi – čistila in penila. Zaradi pene se zobna pasta lažje razporedi po vseh zobeh, pena pomaga tudi pri absorbiranju bakterijskega filma. Zelo pogosto penilo je natrijev lavrilsulfat, med izdelki, za katere objavljamo rezultate, ga je vsebovala dobra polovica (pet od devetih). Na seznamu INCI ga boste našli kot sodium lauryl phosphate, SLS.

Natrijev lavrilsulfat je potencialno dražilno sredstvo. Ima visok potencial draženja, na katerega večina uporabnikov ni občutljiva, pri nekaterih pa lahko povzroči ustne razjede. Zanimivo je, da imajo večji proizvajalci v svoji ponudbi tako zobne paste z SLS kot takšne, ki te sestavine ne vsebujejo. To je dokaz, da jo je mogoče opustiti, ne da bi to bistveno vplivalo na učinkovitost zobne paste. Svetujemo izbiro zobne paste brez SLS.

Na testu smo izmerili učinkovitost čiščenja – PCR (pellicle cleaning ratio). Dogovorjene vrednosti za PCR, ki bi izražala učinkovitost izdelka, ni, vendar so bile v številnih študijah določene najnižje sprejemljive ravni za učinkovitost čiščenja. V različnih raziskavah so ugotovili, da vrednost PCR vsaj 50 zadostuje

za začetno čiščenje nečistoče na zobeh, vrednost 140 pa ustreza zelo dobri učinkovitosti. Mejo za dobro oceno na tem delu testa smo postavili pri vrednosti PCR 110.

6. Barvila

Zobne paste se najbolj pogosto pojavljajo v bleščeči beli, modri in zeleni barvi. Pri otrocih so priljubljene rdeče in rožnate, celo mavrične ali takšne z bisernim učinkom. Za vse to poskrbijo barvila, ki pa ne vplivajo na učinkovitost, zato jih štejemo za nepotreben dodatek.

Zelo pogosto barvilo je (bil) titanov dioksid, na seznamu INCI kot CI 77891, ki naj bi poskrbel za »bleščečo belino« zobnih past. Evropska agencija za varnost hrane (EFSA) je ugotovila, da ni mogoče izključiti tveganja genotoksičnosti (vpliva na DNK), povezanega z zaužitjem titanovega dioksida, zato je njegova uporaba v živilih v Evropi od avgusta 2022 prepovedana. Počasi, a vztrajno, ga opuščajo tudi proizvajalci zobnih past.

Presenetljivo je, da ga še vedno lahko najdemo v nekaterih zobnih pastah z ekološkimi certifikati. Tako je denimo v shemi Natrue še vedno dovoljen, saj gre za naravno spojino. Na drugi strani je certifikacijska shema Cosmébio titanov dioksid kot barvilo prepovedala.

Potrošniške organizacije se zavzemamo za omejitve oziroma prepoved uporabe titanovega dioksida tudi v kozmetičnih izdelkih in zdravilih. Do zdaj pri naših prizadevanjih nismo bile uspešne.

7. Konzervansi

Konzervansi so dodani kozmetičnim izdelkom, da preprečijo razvoj mikroorganizmov, zagotovijo njihovo nepoporečnost in podaljšujejo rok uporabnosti. V kopalnici, kjer je veliko vlage in toplote, so namreč idealni pogoji za razvoj bakterij in plesni. Pogosta konzervansa sta benzyl alcohol in sodium benzoate.

V zobnih pastah so tudi drugi dodatki, na primer sestavine za beljenje zob ali za zmanjševanje občutljivosti sklenine. Na zadnjem testu nismo testirali izdelkov s »posebnimi učinki«.

VPLIV NA OKOLJE

Slabše ocene na tem delu testa so predvsem posledica ocen za embalažo. Večina izdelkov je (še vedno) v dvojni embalaži (tuba in kartonasta škatla), poleg tega v skoraj vseh izdelkih v tubi ostane precej zobne paste, ki je ne moremo iztisniti, razen če tubo uničimo. V povprečju iz preverjenih izdelkov nismo mogli

PROIZVAJALCI PROSTOVOLJNO SPREMINJAJO RECEPTURE

Če je bil titanov dioksid pred leti skoraj v vsaki zobni pasti, se je to v zadnjih letih bistveno spremenilo. Proizvajalci ga zaradi »slabega slovesa« in prepovedi v živilih opuščajo in na zadnjem testu so bili izdelki s titanovim oksidom v manjšini. Recepture so se spremenile celo med samim testom: izdelki Aquafresh, Parodontax complete protection, Sensodyne pronamel in Signal so ga vsebovali, ko smo jih poslali v laboratorij, ob zaključku testa pa so bili na trgu že brez te sestavine. Rezultatov testa za te izdelke zato v preglednici ne objavljamo. Vsi našeti izdelki so se sicer izkazali podobno kot njihovi tekmeči. Vsebnost fluorida jim ni delala težav, slabše ocene so dobili za okoljski odtis.

iztisniti desetine zobne paste. Najmanj je je ostalo v izdelku Lavera, približno sedem odstotkov, največ v pasti Oral-B, kar 13 odstotkov.

Zanimivo je, da se je pri ocenjevanju vpliva na okolje slabo izkazala zobna pasta Lavera, ki spada v ekološko kozmetiko. Negativna ocena

je posledica sestave izdelka, vsebuje namreč izvlečke žajblja, evkalipta in limonena. Njihovi vonji so sicer prijetni za naše nosnice, vendar obremenjujejo sladkovodno in morsko favno. Škoda, saj je izdelek eden redkih, ki je pri najpomembnejših preizkusih (fluorid, abrazivnost in čiščenje) dobil same (zelo) dobre ocene. ■

Preverite rezultate testa na spletni strani.

zps.si

Parodontax fluoride

Jordan Green clean

Meridol Gum protection

Lavera Complete care

Sensodyne Complete protection+

Elmex Anti-Caries Professional

Parodontax Gum+

Colgate Total original

Oral-B Pro-Expert professionelle bescherming

ZOBNE PASTE - rezultati testa

	Cena	Količina v ml	Cena za 100 ml	Vsebuje titanov dioksid	Vsebuje SLS	Alergeni/koliko	Kateri fluorid	VPLIV NA OKOLJE		OZNAČEVANJE		FLUORID	ABRAZIVNOST			SKUPNA OCENA	
								10 %	10 %	15 %	20 %		30 %	15 %	100 %		
Parodontax fluoride	4,75	75	6,33	ne	ne	da/1	2	○	+	+	-	++	○	○	63		
Jordan Green clean	3,49	75	4,65	ne	ne	ne/0	2	+	+	+	+	○	○	○	61		
Meridol Gum protection	4,95	75	6,60	ne	ne	da/1	2, 3	○	○	+	+	+	+	+	61		
Lavera Complete care	3,29	75	4,39	ne	ne	da/1	2	-	-	+	+	++	○	○	60		
Sensodyne Complete protection+	5,95	75	7,93	da	da	da/1	2	○	++	+	+	++	+	+	59		
Elmex Anti-Caries Professional	6,35	75	7,47	ne	da	da/1	1	+	+	○	○	○	○	+	59		
Parodontax Gum+	7,10	75	9,47	da	da	da/1	2, 4	-	++	+	+	-	○	○	55		
Colgate Total original	2,99	75	3,99	ne	da	da/1	2	-	+	+	○	-	-	+	53		
Oral-B Pro-Expert professionelle bescherming	4,10	75	5,47	ne	da	da/2	2, 4	○	+	+	+	+	-	+	51		

OPOMBE: Cene so informativne, preverili smo jih januarja 2025.

1 Sodium monofluorophosphate
2 Sodium fluoride

3 Olafur
4 Stannous fluoride

++ zelo dobro (80-100) + dobro (60-79)
○ povprečno (40-59) - pomanjkljivo (20-39)
- nezadovoljivo (0-19)

Kako testiramo

VSEBNOST FLUORIDA (15 odstotkov skupne ocene)

Vsebnost fluorida smo izmerili v laboratoriju v skladu z mednarodnimi standardi. Vrednost skupnega fluorida smo primerjali z navedbami na embalaži. Z drugo meritvijo smo določili razpoložljivi fluorid, torej tisto količino, ki preprečuje karies. Opravili smo jo po standardu, ki ga uporablja ameriška uprava za hrano in zdravila (FDA), saj ga v Evropi nimamo.

ABRAZIVNOST (30 odstotkov skupne ocene)

Abrazivnost na dentinu smo določili s Hefferrenovo metodo, na modelih človeških zob, ki jo priporočata ISO 11609 in ADA (American Dental Association).

UČINKOVITOST ČIŠČENJA (20 odstotkov skupne ocene)

Učinkovitost čiščenja smo določili s Stookeyjevo metodo. Goveje zobe smo obarvali z mešanico čaja, kave in drugih barvil. Nato smo jih očistili in ocenili končno stanje.

PRAKTIČNI PREIZKUS (15 odstotkov skupne ocene)

30 udeležencev je zobno pasto uporabljalo en teden. Vse izdelke smo skladno s pravili potrošniškega testiranja anonimizirali, da morebitna naklonjenost (ali nenaklonjenost) določeni blagovni znamki ne bi vplivala na oceno. Po končanem preizkusu so udeleženci v poseben vprašalnik zapisali svoje mnenje o kozmetičnih lastnostih, kot so videz, tekstura, količina pene in okus, svežina v ustih (učinek »svežega daha«), občutek čistih zob in občutek v ustih po ščetkanju. Povprašali smo jih tudi, ali bi bili izdelek pripravljene kupiti.

VPLIV NA OKOLJE (10 odstotkov skupne ocene)

Ocena za vpliv na okolje je sestavljena iz dveh ocen:

- sestavine: upoštevali smo morebitno škodljivost sestavin za vodne organizme, razgradljivost in bioakumulativnost,
- embalaža: izmerili in izračunali smo razmerje med težo izdelka in težo embalaže (PIR), osta-

nek zobne paste v embalaži (ne da bi jo uničili), ocenili material, iz katerega je embalaža, in kaznovali morebitno dvojno embalažo (običajno tuba in škatla iz kartona).

OZNAČEVANJE (10 odstotkov skupne ocene)

Preverili smo, ali so zobne paste označene skladno z zakonodajo, dodatne koristne informacije na embalaži in morebitne druge navedbe, na primer trditve »brez ...«. Preverili smo čitljivost navedb in seznama INCI ter ali ima izdelek zaščito pred odpiranjem.

SESTAVA IZDELKA (0 odstotkov skupne ocene)

Na seznamu INCI smo poiskali morebitne neželene sestavine (hormonski motilci, dražila, alergeni in barvila), ki niso dovoljene za uporabo v živilih, vključno s titanovim dioksidom.

ZNIŽANJE OCENE

Če je izdelek vseboval titanov dioksid, skupna ocena ni mogla biti višja kot 60.

TEST ODSTRANJEVALCEV MADEŽEV

Nekateri so boljši, preverite tudi alternativo

BESEDILO BOŠTJAN OKORN

Na trgu je veliko izdelkov, ki obljublajo učinkovito odstranjevanje madežev s tekstila. Na test smo vključili 11 izdelkov, ki jih je mogoče kupiti v slovenskih trgovinah. Preverili smo, kako se spopadajo s svežimi in posušenimi madeži. Pomemben del ocene predstavlja tudi vsebnost neželenih kemikalij.

Pri posameznih preizkusih je med vzorci kar nekaj razlik, še bolj pa je pomembno, kako star madež poskušamo očistiti. Pomembno je, da noben izdelek ne odstrani vseh vrst madežev, tudi njihove cene se bistveno bolj razlikujejo kot učinkovitost. Za liter najcenejšega boste odšteli le 2,5 evra, za najdražjega pa kar 20-krat več! Skupna ocena cenejšega je le za tri točke nižja.

Opozorilo: preden nanesete odstranjevalec madežev, dobro preberite navodila za uporabo in vsa opozorila. Številni odstranjevalci namreč niso primerni za občutljive materiale, kot sta volna in svila.

HITRO UKREPANJE, BOLJŠA UČINKOVITOST

Ne glede na to, kateri izdelek boste uporabili, je priporočljivo, da to storite čim prej po

nastanku madeža. Običajno boste z rezultatom bolj zadovoljni kot pri starejših madežih. V laboratoriju smo ugotavljali, kako izdelki »obvladujejo« madeže, stare dve uri, in kakšen je učinek pri enaki umazaniji po treh dneh. Pozornost smo namenili najbolj pogostim in verjetnim madežem, kot so črnilo, rdeče vino, kava, čokolada, paradižnikova omaka in podobno.

Pri preverjanju učinkovitosti odstranjevanja dve uri starih madežev sta se najbolje izkazala Denkmit v pršilu in Dax, a tudi trije izdelki (Kimi, Odori in Shout), ki jim ni uspelo doseči 60 točk, s povprečno oceno ne zaostajajo veliko.

Večja je pestrost ocen pri odstranjevanju enakih madežev po treh dneh. Letvica se na splošno pomakne precej nižje, dobro oceno je dosegel zgolj Mercatorjev Dax, na drugi strani pa Kimi in Splendid že spadata v spodnji del povprečne ocene.

Učinkovitost je bila najboljša pri odstranjevanju solatnega preliva in čokolade, bistveno slabše so vsi izdelki odstranili črnilo in rdeče

vino. V pozitivno smer izstopa le Frosch pri rdečem vinu, manj izrazito pa še Denkmitovo milo pri odstranjevanju madežev črnila.

KO NA MADEŽ POZABIMO ...

V oceno smo vključili odstranjevanje standardiziranih testnih madežev, ki predstavljajo presušeno umazanijo, staro več tednov. Zaradi jasnosti smo jih v preglednici razdelili na mastne, beljakovinske in obarvane, čeprav so tudi znotraj teh skupin razlike pri posameznih madežih.

Da je hitro ukrepanje pomembno, dokazujejo madeži čokolade, ki jih preverjeni vzorci po nekaj urah ali celo dneh precej uspešno odstranijo. Popolnoma zasušena čokolada je namreč izjemno trd oreh, saj tudi najboljšemu izdelku, Vanish Power Gel, ni uspelo odstraniti več kot tretjine madeža.

Pri odstranjevanju nekaterih zasušenih madežev so razlike med izdelki še posebej velike. Odstranjevanje maščobe (denimo govejega golaža) je izjemno trd oreh za Frosch in Splendid, medtem ko Dax, Denkmit v pršilu in Kimi nalogo opravijo tako rekoč z odliko. Na drugi

strani Kimi in Odori skoraj ne omilita čajnega madeža, pri katerem je najbolj učinkovit Dax, v pozitivno smer izstopa še Vanish Power Gel. Zasušeni madeži bi morali biti prej izjema kot pravilo, zato smo temu delu testa namenili razmeroma majhno obtežitev. Pa vendar: ko boste iskali pravo rešitev za takšno nadlogo, vsekakor preverite, kako so se posamezni izdelki izkazali pri različnih vrstah madežev.

NEŽELENE KEMIKALIJE

Preverili smo tudi prisotnost potencialno nevarnih snovi, kot so rakotvorne, mutagene ali reproduktivno strupene kemikalije. Z olajšanjem ugotavljamo, da jih ni vseboval noben testirani izdelek.

Očitno res želimo, da imajo čistila in detergenti lep vonj, zato so v večini izdelkov prisotne dišave. Opozarjamo na tri, Denkmit v pršilu, Kimi in Odori, kjer so med sestavinami alergene dišave – v vseh treh je prisoten limonene, Odori pa vsebuje še štiri druge alergene dišave. Omenjene izdelke odsvetujemo tudi manj občutljivim uporabnikom, na splošno pa priporočamo uporabo izdelkov brez kakršnih koli dišav. Med preverjenimi jih ne vsebujejo dr. Beckmann, Splendid in Vanish Power Gel.

V štirih izdelkih so med sestavinami alergeni konzervansi, eden, Dax, vsebuje tudi hormonski motilec butylphenyl methylpropional, kemikalijo, ki vzbuja veliko zaskrbljenost.

RAZLIČNE AKTIVNE SNOVI V IZDELKIH

Površinsko aktivne snovi in mila

Površinsko aktivne snovi zmanjšujejo površinsko napetost med maščobo in vodo, kar omogoča, da se ti dve snovi med seboj povežeta. Vsebujejo sestavine, ki so »prijazne« do maščobe in se usmerijo proti delcu umazanije, ter sestavine, ki so »prijazne« do vode in se usmerijo proti njej. Površinsko aktivne snovi tako obkrožijo mastno umazanijo, ki jo nato voda odplakne.

Uporabljajo se v detergentih, sredstvih za pomivanje posode in milih, pri čemer je osnova lahko vse od živalskih maščob in mineralnih olj do različnih rastlinskih olj.

Učinkovite so pri odstranjevanju mastnih madežev, kot so mineralna olja, ličila in živalska maščoba. Njihova sposobnost odstranjevanja maščob je odvisna tudi od temperature pranja – vroča voda je pri maščobah učinkovitejša. Najzahtevnejši so madeži iz živalske maščobe, na primer maslo.

MALO VESELJA PRI EMBALAŽI IN OZNAČEVANJU

Petino (20 odstotkov) skupne ocene predstavljata označevanje in uporabljena embalaža. Tu izdelki niso pridobivali dodatnih točk, saj smo pri vsakem našli kakšno pomanjkljivost. Največkrat so manjkale popolne, preprosto berljive informacije o sestavi in druge pomembne informacije, povezane z načinom uporabe izdelka in morebitnimi nevarnostmi. Pri vzorcu Kimi sestave nismo mogli preveriti niti na spletnih straneh, kot to zahteva evropska zakonodaja, zato smo mu skupno oceno znižali za deset točk.

Zaupanja vredno evropsko ekološko oznako Ecolabel (okoljska marjetica) ima samo en izdelek, Vanish Power Gel, le redki so pakirani v reciklirano plastiko, prav tako redki ponujajo informacije, kako ustrezno odlagati prazno embalažo.

NI SUPERJUNAKA ZA VSE MADEŽE

Med preverjenimi izdelki ni nobenega, ki bi bil sposoben odstraniti vse madeže. Razlike med njimi so zato razmeroma majhne, vsak se nekako izkaže na enem od področij. Zmagovalec, Vanish Power Gel, denimo, je okoljsko bolj sprejemljiv in hkrati pri učinkovitosti ravno prav dober, da je pod črto premagal druge. A ni poceni. Cenovno najugodnejša alternativa je Denkmit v pršilu, ki je celo najbolj učinkovit pri svežih madežih. Glede na izkušnje naših

Belila

Pri madežih, ki jih je mogoče odstraniti z beljenjem (madeži trave, kave, čaja, borovnic, paradiznikove omake, rdečega vina in gorčice), temperatura pranja ne igra pomembne vloge. Ključnega pomena je, ali sredstvo vsebuje belilo ali ne. Travo detergenti in odstranjevalci madežev na naših testih brez težav odstranijo, medtem ko sta čaj in vino bolj trdovratna.

Encimi

Encimi razgrajujejo madeže na osnovi beljakovin ali škroba, na primer čokolado, travo/glino, kri in korenčkov pire. Encimi so dragi, zato jih detergenti ali odstranjevalci madežev običajno vsebujejo le nekaj vrst. To pomeni, da so različni izdelki učinkoviti za različne vrste madežev, odvisno od tega, katere encime vsebujejo.

Pri pranju naravnih materialov, kot sta volna in svila, ne smemo uporabljati detergentov z encimi, saj lahko ti »razgrajujejo« vlakna in povzročijo drobne luknjice na oblačilih. Raje uporabite blage detergente, ki bodo ohranili vašo volnena oblačila cela in lepa.

skandinavskih kolegov pa ne bo nič narobe, če najprej preverite učinkovitost sredstev, ki jih že imate doma: detergenta za perilo ali posodo, limone ali sode. ■

GRE TUDI Z OBIČAJNIM DETERGENTOM, LIMONO ALI SODO

Kolegi s Finske in Švedske so za primerjavo preverili tudi nekaj alternativ odstranjevalcem madežev. Posebej velja izpostaviti gel za pranje perila, ki je na enem od preteklih testov detergentov za pranje perila prejel dobro oceno (gel je bil izbran naključno, zelo verjetno je, da se dobro odrežejo tudi druga tovrstna pralna sredstva, ki so na našem testu za učinkovitost dobila vsaj dobro oceno). Dobro oceno je namreč prejel tudi na testu odstranjevanja madežev, pri čemer so ga pred pranjem, seveda, nanесли neposredno na madež. Za ne dosti manj učinkovitega se je izkazal še detergent za pomivanje posode, ki pa je imel nekaj več težav z mastnimi madeži.

Limonov sok in soda bikarbona sta se povsem spodobno izkazala pri odstranjevanju svežih madežev, ni pa presenečenje, da sama voda ne prispeva k zmanjšanju madežev, torej ni dovolj, da jih namočimo samo v vodi.

Pri tem je treba opozoriti, da so skandinavski kolegi madeže po nanosu sredstva oprali z mehko vodo, medtem ko smo mi za pranje uporabili srednje trdo (v Sloveniji je voda prej trša kot mehkejša). Njihovih rezultatov zato nismo prenesli v našo preglednico, ker niso popolnoma primerljivi, a verjamemo, da izkušnje okvirno veljajo tudi pri nas.

Priporočamo, da najprej preverite, ali madež lahko odstranite s tistim, kar imate že doma. Morda boste prijetno presenečeni in še prihranili boste, ker vam ne bo treba kupiti odstranjevalca madežev.

Vanish PowerGel

Frosch Flecken- & Vorwaschspray wie Gallseife

dr. Beckmann Stain Devils, Maščobe in omake

Denkmitt (dm) Fleckenspray

Dax (Mercator) Oxy

Vanish Oxi Action Multi-Flecken Color

Denkmitt (dm) Gallseife mit Softbürste

Odori, odstranjevalec trdovratnih madežev, limeta

Shout Lo Sciogli Macchia

Splendid Flecken-Vorwaschspray

Kimi Perikim 40, sredstvo za odstranjevanje madežev

Preverite rezultate testa na spletni strani.

zps.si

ODSTRANJEVALCI MADEŽEV - rezultati testa

	Cena		Vsebuje znane alergene dišave	Vsebuje znane konzervanse	NEŽELENE KEMIKALIJE	EMBALAŽA IN OZNAKE	PO DVEH URAH				PO TREH DNEH		ZASUŠENIH MADEŽEV		SKUPNA OCENA	
	€	ml					20 %	20 %	30 %	20 %	10 %	100 %				
★ Vanish PowerGel	7,49	200	ne	ne	ne	++	+	+	○	○	+	○	○	69		
Ⓜ Frosch Flecken- & Vorwaschspray wie Gallseife	3,99	500	ne	ne	ne	++	○	+	○	○	○	○	○	65		
dr. Beckmann Stain Devils, maščobe in omake	2,50	50	50,00	ne	ne	ne	++	○	+	○	+	○	○	64		
Ⓜ Denkmitt (dm) Fleckenspray	1,25	500	2,50	da: LN	da: BI	ne	+	○	+	○	+	○	○	61		
Dax (Mercator) Oxy	3,29	500	6,58	ne	ne	da: BM	+	-	+	+	+	-	+	60		
Vanish Oxi Action Multi-Flecken Color	8,99	750	11,99	ne	ne	ne	++	○	+	○	○	-	○	60		
Denkmitt (dm) Gallseife mit Softbürste	1,79	250	7,16	ne	da: SP	ne	+	○	+	○	+	○	○	59		
Odori, odstranjevalec trdovratnih madežev, limeta	6,99	250	27,96	da: C, CO, G, LN, LO	ne	ne	++	○	○	○	+	○	○	58		
Shout Lo Sciogli Macchia	6,99	500	13,98	ne	da: BHU, MC, MI	ne	+	+	○	○	+	○	○	58		
Splendid Flecken-Vorwaschspray	1,99	750	2,65	ne	da: BI	ne	++	○	+	○	○	○	○	58		
Kimi Perikim 40, sredstvo za odstranjevanje madežev	8,99	1000	8,99	da: LN	n. p.	n. p.	++	-	○	○	+	-	-	44		

OPOMBE: Cene modelov so informativne, preverili smo jih januarja 2025.

Alergene dišave: LN - limonene, C - citral, CO - citronellol, G - geraniol, LO - linalool
 Alergeni konzervansi: BI - benzisothiazolinone, BHU - 1,3-bis(hydroxymethyl)urea, MC - methylchloroisothiazolinone, MI - methylisothiazolinone,
 SP - sodium pyrithione
 Domnevni hormonski motilci: BM-butylphenyl methylpropional
 n. p. Ni podatka
 ■ Ima ekološko oznako EU Ecolabel (okoljska marjetica).

++ zelo dobro (80-100) + dobro (60-79)
 ○ povprečno (40-59) - pomanjkljivo (20-39)
 ■ nezadovoljivo (0-19)

★ Zmagovalec testa Ⓜ Dobro razmerje kakovost/cena

Kako testiramo

V trgovini smo kot običajni potrošniki kupili 11 odstranjevalcev madežev in jih iz Slovenije poslali na mednarodni test v akreditiran laboratorij. Proizvajalcev in trgovcev o izboru in nakupu izdelkov v skladu s pravili primerjalnega testiranja potrošniških organizacij nismo obveščali.

UČINKOVITOST ODSTRANJEVANJA MADEŽEV (60 odstotkov skupne ocene)

Preučili smo učinkovitost odstranjevanja madežev po dveh urah (30 odstotkov skupne ocene) in po treh dneh (20 odstotkov skupne ocene), dodatno (10 odstotkov skupne ocene) smo ocenili še učinkovitost

odstranjevanja več tednov starih zasušeni madežev, ki jih za test priporoča Mednarodno združenje za mila, detergente in izdelke za vzdrževanje (A.I.S.E).

Izdelke smo nanašali na madeže v skladu s priporočili na embalaži in pred pranjem. Če priporočeni čas delovanja ni bil naveden, smo jih pustili delovati pet minut. Ocenili smo učinkovitost pri pranju na 30 °C, zmanjšanje madežev na trakovih blaga pa smo v laboratoriju izmerili s spektrofotometrom.

NEŽELENE KEMIKALIJE (20 odstotkov skupne ocene)

Na seznamu sestavin smo iskali barvila, dišave in

potencialno alergene dišave, hormonske motilce, okolju problematične snovi, snovi, ki so potencialno strupene za reprodukcijo, in alergene konzervanse.

EMBALAŽA IN OZNAKE (20 odstotkov skupne ocene)

Ocenili smo informacije, ki so na voljo na embalaži, njihovo berljivost, možnost recikliranja embalaže in popolnost informacij o sestavi izdelkov, tudi na spletnih straneh.

ZNIŽANJE OCENE

Če na spletnih straneh nismo našli sestave izdelka, smo skupno oceno znižali za deset točk.

TEST PRALNO-SUŠILNIH STROJEV

Pranje da, sušenje pogojno

BESEDILO ČRT BRESKVAR

Zanimanje za kombinirane pralno-sušilne stroje je vedno veliko, vendar naši testi potrjujejo, da še vedno ponujajo kompromisno rešitev. Pred nakupom je zato koristno poznati njihove šibke točke.

Kombiniran pralno-sušilni stroj se na prvi pogled ne zdi napačna ideja. Lahko je cenejši kot dva ločena stroja, zavzema tudi manj prostora. Odpade prelaganje perila iz pralnega v sušilni stroj in manj je težav z vlago, ker kombiniran stroj med sušenjem vlažnega zraka ne izpušča v prostor.

Kako zmogljivi so v praksi, smo preizkusili v laboratoriju. Zmogljivost pranja smo primerjali s pralnimi stroji, zmogljivost sušenja pa s sušilnimi. Na koncu smo kombiniran pralno-sušilni program ocenjevali s kombiniranimi meritvami.

Pogled na rezultate je zanimiv. Modeli z dobro skupno oceno so le trije, vsi znamke Bosch. Nekaj naslednjih modelov je za las zgrešilo dobro oceno in so z upoštevanjem delnih ocen tudi vredni premisleka.

PRI PRANJU JIM GRE

Kombinirani stroji pri pranju le malo zaostajajo za pralnimi. Dobro ocenjeni modeli so po učinkovitosti ter varčnosti z vodo in energijo povsem primerljivi. Enako kot pri samostojnih pralnih strojih je tudi pri kombiniranih glavno nezadovoljstvo povezano z dolžino pralnega cikla, ki se je zaradi zahtev po varčnosti pri vseh strojih v zadnjih letih močno podaljšala. Segrevanje vode je namreč največji porabnik energije, zato proizvajalci na račun pranja pri višjih temperaturah podaljšujejo mehanski proces pranja.

Tudi pri kombiniranih strojih proizvajalci pretiravajo z navedenimi številkami zmogljivosti. Navedenih deset kilogramov velja le za belo bombažno perilo in le za pralni cikel. Zmogljivosti za občutljive sintetične mešanice so že precej manjše, od pet do šest kilogramov, za

sušenje pa boste morali polovico perila vzeti iz bobna in sušiti v dveh delih. Vendar, če upoštevate navodila in perilo ločujete po barvi in materialu, danes v povprečnem gospodinjstvu le redko v celoti napolnite stroj. Večinoma se perejo polovične ali še manjše polnitve, zato tudi pri pralno-sušilnih strojih velja nasvet, da lahko podatek o zmogljivosti večinoma spregledate.

PRI SUŠENJU NASTOPIJO TEŽAVE

Prva težava sušilnega cikla je majhen boben, kar povzroči, da je količina polnitve manjša in da se poveča zmečkanost perila. V samostojnih sušilnih strojih so bobni večji. Naslednja težava je tehnologija kondenzacije navlaženega zraka, ki suši perilo. Kombinirani stroji za hlajenje uporabljajo vodo iz vodnega priključka, zato jo v presenetljivo veliki količini porabljajo tudi med sušenjem.

In ne nazadnje, testirani modeli, ki smo jih našli na našem trgu, za segrevanje sušilnega zraka še ne uporabljajo toplotne črpalke, tehnologije, ki je močno izboljšala energijsko učinkovitost sušilnih strojev. Poraba energije za sušenje zato močno odstopa navzgor. Izmerjena poraba za polnitev bombažnega perila sega od 3 do 5 kilovatnih ur (kWh), pri sušilnih strojih s toplotno črpalko pa se vrti okrog 1 kWh na polnitev.

Tudi pri najbolje ocenjenih kombiniranih strojih je zato skupna ocena sušenja povprečna, učinkovitost (natančnost) sušenja še dobra, ocene zmečkanosti, trajanja cikla in varčnost

pa so največkrat nezadovoljive. Sodobni samostojni sušilni stroj je mnogo bolj uporabna in varčna naprava.

PRANJE IN SUŠENJE

V kombiniranem načinu se ne moremo izogniti slabemu vplivu sušilnega cikla. Poleg velike porabe energije in vode nas najbolj omejuje količina perila, ker je skupna zmogljivost odvisna od zmogljivosti sušenja. Tudi trajanje programov je lahko predolgo, pri nekaterih celo več kot deset ur. S takim strojem tudi ponoči ne bomo mogli ujeti najcenejšega obračunskega intervala.

Le prvi stroj na seznamu, Bosch WNC254A0BY, je za kombiniran cikel dobil oceno dobro, drugi sledijo s povprečno oceno.

CENE

Najbolje ocenjeni modeli po ceni odstopajo precej navzgor. Namesto zmagovalca lahko za enako količino denarja že dobimo dobro ocenjena pralni in sušilni stroj, če le imamo prostor za oba. Na voljo je tudi cenejša izbira. Izpostavljamo modela Hisense, ki sicer ne navdušujeta z veliko porabo vode, pri drugih parametrih pa ne odstopata od povprečja in sta cenovno ugodnejša.

Bosch WNC254A0BY

Bosch WNG254A0BY

Bosch WNA144V0BY

Hisense WD5S1045BW

Hisense WD3S8043BW3

PRALNO-SUŠILNI STROJI - rezultati testa

	Navedena zmogljivost	PRANJE						SUŠENJE					
		Trajanje programa		Poraba vode		Trajanje programa		Poraba vode		Trajanje programa		Poraba vode	
		Pranje - bombaž	Pranje in sušenje - bombaž	Občutljive mešanice	Pranje - občutljive mešanice	Pranje in sušenje - občutljive mešanice	Bombaž	Občutljive mešanice	Bombaž	Občutljive mešanice	Bombaž	Občutljive mešanice	
Cena	€	kg	kg	kg	kg	h:min	h:min	l	l	h:min	h:min	l	l
★ Bosch WNC254A0BY	1489	10,0	6,0	4,0	2,5	3:53	2:32	85	65	2:25	1:09	39	16
Bosch WNG254A0BY ¹⁾	1319	10,5	6,0	4,0	2,5	3:51	2:30	88	67	3:22	1:13	48	25
Bosch WNA144V0BY ²⁾	959	9,0	5,0	4,0	2,5	3:53	2:40	91	66	3:43	1:28	44	18
Ikea Uddarp (805.254.62) ³⁾	800	8,0	5,0	4,0	4,0	3:44	3:01	98	57	6:10	4:44	31	20
Whirlpool FFWD8 964369 WV EE	690	9,0	6,0	4,0	4,0	3:56	3:08	101	54	6:14	4:13	34	22
€ Hisense WD5S1045BW	550	10,5	6,0	5,0	5,0	4:08	2:38	116	78	4:35	3:28	80	61
Miele WTD 160 WCS ⁴⁾	1899	8,0	5,0	3,5	3,5	2:36	2:04	72	46	2:37	1:27	18	9
€ Hisense WD3S8043BW3	450	8,0	5,0	4,0	4,0	4:13	2:30	113	58	4:23	3:29	84	73
Whirlpool FFWD8976258BCVFR	640-715	9,0	7,0	5,5	5,5	3:55	2:44	100	71	7:15	4:46	20	17
Hoover HDP696AMBC/1-S ⁵⁾	500-625	9,0	6,0	4,5	4,5	2:54	2:15	81	72	5:40	3:30	39	24
Beko HTE7716WBC	455	7,0	4,0	3,0	3,0	3:09	2:03	68	46	3:39	2:25	44	27
Whirlpool FFWD8 864349 BV EE	655	8,0	6,0	4,0	4,0	3:41	2:59	99	56	8:03	4:39	25	16
Haier HWD90-B14959U1	690-770	9,0	6,0	4,5	3,0	3:37	2:05	123	66	4:44	1:52	82	33
Gorenje W3D2A854ADS	500-630	8,0	5,0	6,4	5,0	3:46	2:21	74	67	4:15	4:37	46	41
Candy COW4854TWM6/1-S	430	8,0	5,0	4,0	4,0	3:18	2:12	91	67	4:57	3:13	23	16
Bosch WKD28543EU* ⁶⁾	1559	7,0	4,0	3,5	3,0	1:50	1:20	62	40	2:26	2:25	23	19

1) Testiran podoben model WNG254A7NL za nizozemski trg

2) Testiran podoben model WNA144V9GB za britanski trg

3) Testiran podoben model Uddarp 105.254.65 za britanski trg

4) Testiran podoben model WTD163 WCS

5) Testiran podoben model HDPD696AMBC/1-S

6) Testiran podoben model WKD28543GB za britanski trg

Pozornost priporočamo tudi pri modelu Ikea Uddarp. Če ga kupite v slovenski trgovini v Ljubljani, vas bo stal 800 evrov, v Ikeinih

trgovinah v Italiji ali Avstriji pa le 600 evrov. Sicer vemo, da pohištveni gigant na posameznem trgu prilagaja cene izdelkov, vendar nas je razlika v ceni za testirani model tokrat vseeno presenetila.

gospodinjstva z enim ali dvema članoma, kjer je tedenska količina perila majhna, sušenje v stroju pa le občasna potreba.

Lahko pa se za tak stroj odločimo v načinu postopne nabave: najprej izberemo kombiniran stroj, po potrebi pa pozneje dokupimo še ločen sušilni stroj in pralno-sušilni model uporabljamo le še za pranje. ■

Preverite rezultate testa na spletni strani.

zps.si

KOMU JIH PRIPOROČAMO

Pralno-sušilni stroji so edina možna izbira, kadar nam prostor ne omogoča namestitve dveh strojev. Priporočljivi so tudi za zelo majhna

Kako testiramo

Vse modele smo kupili v trgovini kot običajni potrošniki. Proizvajalci oz. trgovci za izbor niso vedeli in nanj niso imeli vpliva. Preizkusili smo jih v neodvisnih akreditiranih laboratorijih.

Preizkus je zasnovan po metodologijah testiranja pralnih strojev z referenčnim standardom EN 60456:2016-04 in sušilnih strojev po standardu IEC 6121, prilagojenih za primerjavo lastnosti, ki so v korist potrošnikov. Vsak preizkus ponovimo dvakrat in še tretjič, če se pri meritvah pojavijo prevelike razlike.

UČINKOVITOST PRANJA (40 odstotkov skupne ocene)

Testiramo dva programa, bombaž pri 40 °C in občutljive sintetične mešanice pri 40 °C. Vzorčna polnitev vsebuje džins, srajce, majice, rjuhe in brisače, pred pranjem jih zamažemo s predpisanimi madeži (kri, mleko, oljčno olje, vinski kis, vino, čaj, šminka, čokolada ...). Testni detergent je določen s standardom, odmerjanje je predpisano glede na težo polnitve.

Izmerimo in ocenimo učinkovitost pranja, spiranja in ožemanja pralnega cikla, trajanje pralnega cikla, porabo vode in energije.

UČINKOVITOST SUŠENJA (15 odstotkov skupne ocene)

S programom za zlaganje v omaro (Cotton cupboard dry) sušimo vzorce bombaža, navlažene na 50-odstotno vlažnost, s katerimi napolnimo 70 odstotkov navedene zmogljivosti stroja. S programom za sintetične/občutljive materiale (Easy care) sušimo vzorce iz sintetičnih vlaken ter iz mešanice bombažnih in sintetičnih vlaken, vse navlažene na 45-odstotno vlažnost, s katerimi napolnimo 100 odstotkov navedene zmogljivosti stroja.

Merimo maso vzorca pred sušenjem in po njem, stopnjo vlažnosti, odstopanje od zelene stopnje vlažnosti in razliko v stopnji vlažnosti med posameznimi kosi perila. Ocenjujemo natančnost sušenja, zmečkanost perila, trajanje sušilnega cikla ter porabo energije in vode.

UČINKOVITOST PRANJA IN SUŠENJA – V ISTEM CIKLU (25 odstotkov skupne ocene)

Pri kombiniranem ciklu uporabimo obe metodologiji ter ocenjujemo učinkovitost pranja, spiranja, sušenja, zmečkanost perila, trajanje cikla ter porabo energije in vode.

PRIROČNOST (15 odstotkov skupne ocene)

Trije strokovnjaki ocenijo berljivost, ločljivost in razumljivost navodil, polnjenje in praznjenje stroja, preglednost in razumljivost nadzorne plošče, upravljanje in programiranje stroja, priročnost predala za detergent, vzdrževanje ter čiščenje stroja in filtrov. Če se ločene ocene razlikujejo za več kot točko, skupaj uskladijo končno oceno.

GLASNOST (5 odstotke skupne ocene)

Skozi celoten proces pranja in sušenja merimo stopnjo glasnosti, oceno stopnje in vrste hrupa v najglasnejšem delu cikla podajo tudi trije strokovni opazovalci.

PRANJE IN SUŠENJE				PRANJE										SUŠENJE				PRIROČNOST		GLASNOST		SKUPNA OCENA				
Trajanje programa	Poraba vode			Učinkovitost		Trajanje pralnega cikla		Poraba energije		Poraba vode		Natančnost sušenja		Zmečkanost perila		Trajanje sušilnega cikla		Poraba energije		Poraba vode			15 %	25 %	15 %	5 %
Bombaž	Občutljive mešanice	Bombaž	Občutljive mešanice	h:min	l	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
6:04	4:07	93	58	++	+	+	o	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	65
6:54	4:03	112	92	+	+	++	o	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	63
7:55	4:10	110	81	+	o	+	-	o	+	+	+	++	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	60
9:10	7:15	121	76	++	-	++	--	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	57
9:22	6:59	128	75	+	o	+	-	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	57
9:01	7:27	182	160	+	-	+	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	57
5:25	3:17	75	57	o	o	++	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	57
7:35	6:00	147	127	+	+	+	-	o	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	55
10:49	7:22	118	89	o	o	++	o	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	54
8:37	6:24	117	103	o	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	54
6:58	4:45	112	78	o	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	52
9:28	7:22	121	74	+	o	+	-	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	51
7:30	3:54	204	109	o	o	o	o	-	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	49
8:16	6:17	134	115	o	o	+	o	+	++	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	48
8:09	5:11	110	87	+	+	+	o	o	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	48
4:30	3:19	89	58	-	--	+	+	+	++	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	44

OPOMBE: Cene so okvirne, poiskali smo jih pri zastopnikih in v večjih spletnih trgovinah v prvi polovici januarja.

* Vgradni model

++ zelo dobro (80-100) + dobro (60-79)
o povprečno (40-59) - pomanjkljivo (20-39)
-- nezadovoljivo (0-19)

TEST USMERJEVALNIKOV DOMAČEGA OMREŽJA

Večina stavi na opremo operaterja

BESEDILO MARJAN KODELJA

Normalno je, da je brezžični usmerjevalnik del opreme, ki vam jo operater namesti, ko se odločite za njegovo ponudbo dostopa v internet. Vendar morate v primerih, ko en sam ne more v celoti pokriti objekta s signalom brezžičnega omrežja, dodati svojega, ki igra vlogo brezžične dostopne točke ali ojačevalnika signala. Preverite, kateri so najbolj ocenjeni na našem testu.

Večina potrošnikov, posebej tistih, ki stanuje v povprečno velikih stanovanjih, bo zadovoljna z usmerjevalnikom operaterja. Tovrstno partnerstvo ima več prednosti. Ni se vam treba ubadati z nastavitvijo, skrbjo za varnost in v primeru okvare operaterji usmerjevalnik po navadi brezplačno zamenjajo. Brezskrbnost pa ne pomeni, da se lahko v celoti zanesete na brezžične povezave. Primerno domače omrežje bi namreč vedno moralo biti kombinacija brezžičnih in žičnih povezav, ne glede na to, ali ga gradite s svojo opremo ali pa se v celoti zanašate na operaterjevo.

NEKATERE NAPRAVE JE BOLJE POVEZATI S KABLOM

Brezžični usmerjevalniki, ki vam jih nudijo operaterji, imajo vedno priključke za žično povezavo. Ne nazadnje so tako nanje povezani digitalni sprejemniki, ki skrbijo za delovanje televizijske storitve. Do namiznega računalnika ali do delovnega mesta, kjer največkrat uporabljate prenosni računalnik, ni odveč pripeljati kabla za podatkovno povezavo. Ravno tako je smiselno ožičiti televizor, zvezdišča naprav pametnega doma, nadzorne kamere, dodatne brezžične dostopne točke in še kakšno primerno napravo za takšno povezavo bi našli. S tem, ko jih povežemo s kablom, razbremenimo radijsko omrežje za tiste naprave, ki se lahko povežejo le brezžično. Nedvomno so na prvem mestu in obenem najbolj občutljivi na dovolj velike hitrosti telefoni in tablični računalniki.

Kabla za prenos podatkov (kabla UTP) ni težko pripeljati do mest, kjer bi želeli imeti ožičen priključek. Zlahka ga skrijete za omare, talne okrasne, zaključne letvice in druge pohištvene elemente ter priključite v eno od več vrat (priključkov) brezžičnega usmerjevalnika. Če

jih ima ta premalo, število povečate z omrežnimi stikali, ki postanejo vmesni elementi med domačimi napravami in usmerjevalnikom.

MERITVE HITROSTI LE PO KABLU

Ne glede na to, kako zmogljiv je brezžični del usmerjevalnika, morate za ugotavljanje dejanske hitrosti omrežja usmerjevalnik z napravo povezati žično, brez kakršnih koli vmesnih naprav. Le takšna meritev bo podala pravo hitrost, s katero dostopate v internet. Med meritvijo se prepričajte, da v omrežje ni povezana še kakšna naprava, še zlasti takšna, ki zahteva visoko pasovno širino (denimo prenos glasbe ali videa). Za meritev hitrosti lahko uporabite različne aplikacije, najbolj znana je SpeedTest. Če želite vložiti pritožbo proti operaterju zaradi premajhne hitrosti, pa uporabite aplikacijo AKOSNet, ki jo je zasnoval slovenski telekomunikacijski operater.

Nekateri usmerjevalniki so opremljeni še s priključkom USB, da nanje povežete zunanji disk ali pomnilniško kartico z datotekami. Na ta način jih boste naredili dostopne vsem napravam v domačem omrežju. Še posebej je to primerno za daljše glasbe in videa med različnimi napravami.

POSKRIBITE TUDI ZA BREZŽIČNI DEL OMREŽJA

Domače omrežje deluje hitro le toliko, kolikor dopušča njegov najpočasnejši del. Če je internetna povezava še vedno omejena na nekaj deset megabitov na sekundo, hitrejši brezžični usmerjevalnik ne bo izboljšal hitrosti dostopa do spleta. Kljub temu nakup naprednejšega usmerjevalnika ni nesmiseln.

Hitrost prenosa podatkov med napravami, na primer pošiljanje fotografije in videa z enega telefona na drugega prek brezžičnega omrežja, bo večja, hkrati pa bo omrežje pripravljeno za prihodnost, ko se boste odločili za hitrejšo internetno povezavo. Podobno velja za odločitev, ali izbrati usmerjevalnik s podporo za standard WiFi 7, čeprav trenutne naprave podpirajo starejše standarde. Odgovor je pritriljen, saj naprave običajno zamenjate prej kot usmerjevalnik.

PREDNOSTI IN POMANJKLJIVOSTI LASTNE OPREME IN OPREME OPERATERJA

Prednosti

- Oprema je last operaterja, ki jo v primeru okvare zamenja, zato vam ni treba skrbeti za delovanje omrežja.
- Lastna oprema dovoli več svobode pri oblikovanju in delovanju omrežja, možnost takojšne uporabe najnovejših tehnologij in standardov ter več možnosti prilagajanja.

Pomanjkljivosti

- Oprema operaterja ne podpira najnovejših standardov, ni najbolj zmogljiva, možnosti nastavljanja so omejene in za dodatne brezžične točke ali ojačevalnike signala morate pogosto plačevati mesečno naročnino. Poleg tega je več težav ob menjavi operaterja.
- Lastna oprema zahteva veliko znanja in je precej draga.

KDAJ JE TREBA USMERJEVALNIK ZAMENJATI?

Usmerjevalnik in brezžične točke uporabljamo toliko časa, dokler delujejo oziroma dokler se nam ne zdi, da omrežje ne deluje tako hitro in učinkovito, kot bi lahko oziroma moralo. Pogosto je to dlje od časa podpore (življenjske dobe), ki jo proizvajalec obljublja za svoje naprave. Kolikšna je, lahko najbolj pogosto preverite na spletni strani v razdelku za podporo.

Pomenljivo je, da bodo naprave v večini primerov delovale tudi po preteku časa podpore, le da niso več na voljo popravki programske opreme. To je še posebej pereče za usmerjevalnike, saj predstavljajo vrata v domače omrežje in po preteku obdobja podpore zato pogosto postanejo bolj ranljivi na spletne napade.

PREPLETENO ALI OBIČAJNO OMREŽJE?

Arhitektura prepletene (mesh) omrežja predvideva uporabo več brezžičnih dostopnih točk, postavljenih v trikotnik, z medsebojno razdaljo, ki ni večja od 10 do 15 metrov. Te so potem enakovredne, ena sicer prevzame nalogo usmerjevalnika in je neposredno povezana na domači internetni priključek, in se dogovarjajo, katera naprava je povezana na posamezne točke, da je delovanje omrežja ves čas optimalno. Prepleteno omrežje je priporočljivo v večjih, manj odprtih stanovanjih ali hišah z več nadstropji, za manjša blokovska stanovanja pa zadostuje en usmerjevalnik na skrbno izbranem mestu.

PREDEN SE ODLOČITE ZA NAKUP NOVEGA USMERJEVALNIKA

Če je razlog za nakup novega usmerjevalnika slabše delovanje brezžičnega omrežja, se najprej prepričajte, ali morda težava ni kje drugje. Pogosto je lahko krivec neprimerno mesto usmerjevalnika, ki je po možnosti zaprt v omarico. Priporočljivo je, da ga postavite visoko pod strop nekje v sredini stanovanja, ne pa na okensko polico, kjer signal uhaja ven iz prostora, ali v bližino motilcev, kot so mikrovalovne pečice, zrcala ali radiatorji.

Za dodatne meritve naložite aplikacijo, kot je Wifi Analyzer, in preverite moč signala v vseh prostorih. S tem boste hitro odkrili območja s slabim ali odsotnim signalom. Težavo lahko rešite z namestitvijo dodatne brezžične dostopne točke ali ojačevalnika signala (Wifi

Extender), ki okrepi signal in ga posreduje naprej. Aplikacije so uporabne tudi za optimizacijo kanalov omrežja, kar je še posebej pomembno v stanovanjskih blokih, kjer se signali različnih omrežij pogosto prekrivajo in medsebojno motijo. ■

Kako testiramo

Brezžične usmerjevalnike smo kupili v trgovini kot običajni potrošniki, da trgovci oz. proizvajalci ne bi mogli vplivati na izbor. Preizkusili smo jih v neodvisnem akreditiranem laboratoriju. Naša merila so običajno ostrejša od golega preverjanja standarda in varnosti, saj obravnavamo tudi uporabnost izdelka, okoljevarstvo in druge vidike, pomembne pri vsakdanji uporabi.

ZMOGLJIVOSTI (70 odstotkov skupne ocene)

Brezžične usmerjevalnike pred testom nadgradimo na zadnjo različico programske opreme, nato jih preizkusimo na načine, ki najbolje predstavljajo delovanje v potrošnikovem domu. V stabilnem brezžičnem omrežju preverimo doseg radijskega signala (toplotni zemljevid signala) ter izmerimo kakovost brezžičnih in žičnih povezav.

ZAHTEVNOST UPORABE (10 odstotkov skupne ocene)

Poleg kakovosti dokumentacije za uporabo preverimo zahtevnost prve nastavitve in spremljanja delovanja omrežnega usmerjevalnika. Preverimo tudi zahtevnost uporabe in preglednost mobilne aplikacije, če je na voljo.

PRIČAKOVANE FUNKCIJE (10 odstotkov skupne ocene)

Ocena vsebuje pregled vključenih funkcij, ki jih pričakujemo od brezžičnega usmerjevalnika, med drugim zmogljivosti usmerjanja podatkovnega prometa, ali je na voljo funkcija oblikovanja omrežja za goste in drugo. Pomemben del ocene predstavlja podpora novejšim brezžičnim standardom.

VSESTRANSKOST – DODATNE FUNKCIJE (5 odstotkov skupne ocene)

V tem delu ocenimo morebitne dodatne funkcije in podporo tehnologijam, ki niso nujne za normalno delovanje brezžičnega usmerjevalnika, kot so zaslon na ohišju ali gumb za izklop radijskega dela, priključek USB, večpredstavnostne tehnologije in podobno.

VPLIV NA OKOLJE (5 odstotkov skupne ocene)

Zanima nas kakovost izdelave in robustnost ohišja, saj je pogoj za dolgotrajno uporabo. Preverimo tudi stabilnost porabe oziroma koliko električne energije usmerjevalnik porabi v različnih režimih dela (v stanju pripravljenosti, med običajno in med polno obremenitvijo).

TP-link Deco BE65

TP-link Archer BE800

Linksys Atlas 6 MX2003-KE

Asus ZenWiFi AX XT8

Asus ZenWiFi Pro XT12

AVM Fritz!Box Repeater 1200AX + 7590AX

AVM Fritz!Box Repeater 6000 + 7590AX

Asus RT-AX57

Preverite rezultate testa na spletni strani.

zps.si

USMERJEVALNIKI DOMAČEGA OMREŽJA - rezultati testa

	Število enot v kompletu		Tip naprave	Frekvenčna območja	Standard Wi-Fi	ZMOGLJIVOSTI			VSESTRANSKOST		PRILAŽNOST UPORABE		VPLIV NA OKOLJE		SKUPNA OCENA
	Cena	€				70 %	10 %	5 %	10 %	5 %	100 %				
★ TP-link Deco BE65	3	868	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4, 5 in 6	WiFi 7	++	+	-	+	○				76	
TP-link Archer BE800	3	589	usmerjevalnik	2,4, 5 in 6	WiFi 7	++	+	○	+	+				74	
€ Linksys Atlas 6 MX2003-KE	3	348	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	+	○	○	○	++				73	
Asus ZenWiFi AX XT8	2	350	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4, 5 in 6	WiFi 6E	+	+	○	+	+				71	
Asus ZenWiFi Pro XT12	1	349	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4, 5 in 6	WiFi 6E	+	+	○	++	-				70	
AVM Fritz!Box Repeater 1200AX + 7590AX	2	363	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	+	+	○				69	
AVM Fritz!Box Repeater 6000 + 7590AX	2	519	Porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4, 5 in 6	WiFi 6	+	+	+	+	-				69	
€ Asus RT-AX57		115	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	-	+	+				68	
Asus ZenWiFi Pro ET12	1	419	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4, 5 in 6	WiFi 6E	+	+	○	++	-				68	
TP-link Deco X50	3	232	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	-	○	+				68	
TP-link Archer AX53		55	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	-	+	+				68	
Linksys Atlas Pro 6 MX5502-KE	2	315	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	+	○	-	○	+				68	
Asus ZenWiFi XD6	1	247	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	-	++	+				67	
TP-link Archer AX55		65	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	-	+	+				67	
TP-link Archer AX73		147	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	○	+	+				67	
AVM Fritz!Box 7530AX		187	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	○	+	+				66	
TP-link Deco X50 Wifi 6 PoE	2	220	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	-	○	+				66	
Asus RT-AX59U		113	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	-	+	++				65	
TP-link Deco XE75 Pro Mesh Wifi 6E	2	497	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4, 5 in 6	WiFi 6E	+	+	-	○	○				65	
Asus ZenWiFi XD5	1	80	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	-	+	++				65	
AVM Fritz!Box 7590AX		269	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	+	+	-				65	
AVM Fritz! 7530 + Repeater 2400	2	302	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	+	+	++				64	
TP-link Deco PX50 Powerline Mesh Multiroom	2	379	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	-	+	+				64	
TP-link Archer C80	2	49	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 5	+	+	-	+	++				63	
Netgear Nighthawk XR1000		171	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 6	○	+	+	+	+				63	
Linksys Velop Pro 7	1	358	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4, 5 in 6	WiFi 7	+	+	-	○	○				63	
TP-link Archer AX12		44	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	-	+	++				63	
TP-link ArcherVR2100v		126	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 5	○	+	○	++	+				63	
TP-link Deco X60	3	317	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	+	+	-	○	+				62	
Asus ZenWiFi AX Mini XD4	1	90	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	○	+	-	+	++				62	
TP-link Deco X20 3-pack	3	206	porazdeljeno (mesh) omrežje	2,4 in 5	WiFi 6	○	+	-	+	++				61	
Zyxel DX3301-T0		89	usmerjevalnik	2,4 in 5	WiFi 6	+	-	○	+	○				60	

OPOMBA: Cene smo zbrali pri slovenskih spletnih ponudnikih v začetku januarja 2025.

★ Zmagovalec testa

€ Dobro razmerje kakovost/cena

++ zelo dobro (80-100) + dobro (60-79)
 ○ povprečno (40-59) - pomanjkljivo (20-39)
 -- nezadovoljivo (0-19)

VARČEVANJE ZA POKOJNINO

Dostopnost sredstev iz drugega pokojninskega stebra

BESEDILO TANJA PIŠKUR

Drugi pokojninski steber je ena izmed oblik dodatnega varčevanja, ki varčevalcem omogoča, da si poleg osnovne državne pokojnine zagotovijo dodatna sredstva za čas upokojitve. Čeprav je na voljo že več desetletij, je še vedno veliko nejasnosti, zlasti ko pride do vprašanja, kako in kdaj je mogoče dostopati do privarčevanih sredstev. Ali je varčevanje mogoče zgolj prek delodajalca? Kakšne so prednosti samostojnega varčevanja? In predvsem: kakšne so možnosti izplačil, ko dosežemo upokojitveno starost ali v drugih posebnih okoliščinah?

Pojasnjujemo, kako deluje drugi pokojninski steber, kakšne so možnosti za varčevanje (bodisi prek delodajalca bodisi samostojno), kaj morate vedeti o pogojih za izplačila in kakšna so pravila glede davčnih ugodnosti in morebitnih omejitev pri izplačevanju sredstev.

KAKO IZPLAČATI SREDSTVA IZ 2. POKOJNINSKEGA STEBRA?

Drugi pokojninski steber je ena od najpomembnejših oblik dodatnega varčevanja za upokojitev, saj omogoča, da si zagotovite višji standard življenja v starosti. Varčevanje v tem sistemu je možno na dva načina: prek delodajalca ali s samostojnim vplačevanjem.

1. Izplačila v primeru varčevanja prek delodajalca

Varčevanje v drugem stebru prek delodajalca je najpogostejša oblika – delodajalec za svoje zaposlene vplačuje prispevke v pokojninski sklad. Sredstva so praviloma vezana do upokojitve, vendar so izjeme, ko lahko posameznik dostopa do njih pred upokojitvijo.

Primeri predčasnega dviga sredstev

- **Huda invalidnost:** če posameznik postane trajno delovno nezmožen (na primer zaradi invalidnosti), lahko zaprosi za izplačilo zbranih sredstev pred upokojitvijo.
- **Pravica do enkratnega izplačila manjših zneskov:** če je znesek zbranih sredstev na računu ob upokojitvi zelo majhen (običajno manjši od praga, ki ga določa zakonodaja), je mogoče izplačilo v enkratnem znesku.
- **Oblike predčasnega izstopa:** nekateri pokojninski načrti omogočajo delno ali celotno izplačilo ob določenih življenjskih okoliščinah, vendar mora biti to posebej opredeljeno v pogodbi o pokojninskem varčevanju.

Pomembno je poudariti, da so pogoji za izjeme in predčasna izplačila odvisni od zakonodaje in pravil posameznega pokojninskega sklada. Predčasno izplačilo je običajno obdavčeno po višji stopnji. Vedno se je dobro posvetovati z upravljavcem pokojninskega sklada ali s finančnim svetovalcem.

Ko se upokojite, imate možnost izplačila v obliki **življenjske rente**, ki je najpogostejši način izplačila. Rento, kot že samo ime pove, prejmete do konca življenja. Sredstva se ob upokojitvi iz pokojninskega sklada prenesejo na zavarovalnico, ki vam mesečno izplačuje dogovorjene zneske. Višina rente je odvisna od privarčevanega zneska, vaše starosti, pričakovane življenjske dobe ob začetku izplačevanja in izbrane vrste rente. Življenjska renta pomeni dodatno finančno varnost, saj boste denar prejemale tudi, če živite dlje, kot ste pričakovali.

Naslednja možnost je **enkratno izplačilo**, ki je mogoče, če je znesek privarčevanih sredstev nižji od zakonsko določenega praga (trenutno približno 6172,89 evra, lahko se spreminja).

Pogosto je možna **kombinacija rente in enkratnega izplačila**, vendar je odvisna od zakonskih določil in politike ponudnika pokojninskega načrta. V nekaterih primerih lahko del sredstev dvignete v enkratnem znesku (npr. za večji nakup), preostanek pa prejmete kot življenjsko rento. Privarčevana sredstva morajo biti dovolj visoka (npr. nad minimalnim pragom 6172 evrov). Enkratno izplačilo je običajno omejeno na največ 30 odstotkov privarčevanih sredstev. Preostanek (vsaj 70 odstotkov) se mora izplačevati v obliki življenjske rente. Odločitev za kombinacijo morate sporočiti, ko izpolnite pogoje za upokojitev.

Lahko se zgodi, da **ne doživite začetka izplačevanja rente**, v tem primeru lahko vaši dediči pod določenimi pogoji dedujejo sredstva. Prenos sredstev ob smrti je odvisen od tega, kako so razporejena in kakšne vrste pogodba je bila sklenjena. Če želite zagotoviti dedovanje sredstev, razmislite o sklenitvi rente z zajamčenim obdobjem (ob izbiri življenjske rente z določenim zajamčenim obdobjem bodo preostala izplačila po smrti pripadala določeni osebi ali dedičem za dogovorjeno obdobje) ali o sklenitvi partnerjeve rente (po smrti zavarovanca se renta nadaljuje za življenjsko dobo partnerja). Vnaprej določite tudi upravičence v primeru smrti (to so lahko zakonec, otroci ali drug imenovani upravičenec).

2. Izplačila pri samostojnem varčevanju

Samostojno varčevanje v drugem pokojninskem stebru, torej brez sodelovanja delodajalca, je nekoliko bolj prilagodljivo, a pravila glede izplačil so podobna.

Tako kot pri varčevanju prek delodajalca se lahko odločite za **življenjsko rento**, kjer je osnovni način izplačila mesečna renta, ki se izplačuje do konca vašega življenja. Ta zagotavlja, da privarčevana sredstva ne bodo porabljena prehitro, saj se izplačila razporedijo skozi celotno obdobje upokojitve.

Pri nekaterih ponudnikih je mogoče zaprositi za **delna izplačila**: sredstva lahko dvignete v več manjših zneskih v določenih časovnih presledkih.

Možno je tudi **enkratno izplačilo**. Če znesek ne presega zakonsko določenega praga, lahko sredstva dvignete v celoti. Pomembno pa se je seznaniti z davčnimi posledicami, o katerih več v nadaljevanju.

V primeru smrti se pri samostojnem varčevanju preostala sredstva dedujejo. Varčevanje je praviloma vezano na vaš osebni račun, kar pomeni, da sredstva ne preidejo v pokojninski sklad za preostale člane.

KAJ JE TREBA UPOŠTEVATI PRI IZBIRI NAČINA IZPLAČILA?

Ko se odločate, kako boste dostopali do privarčevanih sredstev, je pomembno upoštevati:

- davčne obremenitve: rente so manj obdavčene kot enkratna izplačila;
- vaše finančne potrebe: če potrebujete večji znesek za večji nakup, je enkratno izplačilo morda smiselno, vendar s tem izgubite dolgoročno finančno varnost in stabilnost v pokoju, kar bi moral biti sicer osnovni namen tega tipa varčevanja;
- življenjska pričakovanja: če pričakujete

daljšo življenjsko dobo, je življenjska renta pogosto najvarnejša izbira.

DAVČNI VIDIK IZPLAČIL IZ DRUGEGA POKOJNINSKEGA STEBRA

Davčne obremenitve so pomemben dejavnik pri odločanju, kako boste koristili sredstva iz drugega pokojninskega stebra, ne glede na to, ali varčujete prek delodajalca ali samostojno. Razlika med obema oblikama varčevanja se kaže predvsem v načinu obdavčitve prispevkov in izplačil.

1. Davčna obravnava varčevanja prek delodajalca

Prispevki, ki jih za vas vplačuje delodajalec v pokojninski sklad, niso del vaše bruto plače, zato se ne štejejo v vašo dohodnino. To pomeni, da so ta sredstva v času vplačevanja oproščena obdavčitve. Delodajalec lahko plačuje celotno premijo ali le del premije za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje zaposlenega. Ta znesek je zanj davčno priznan strošek, ne obremenjuje (ne sme bremeniti) pa bruto ali neto plače delavca. Če delavec želi dodatno vplačevati, mora to storiti iz svoje neto plače (t. j. plače po obdavčitvi).

Obdavčitev izplačil

Izplačila v obliki **življenjske rente** so obdavčena po znižani stopnji dohodnine. Dohodnina se obračuna le od polovice prejetega zneska rente, kar pomeni, da so tovrstna izplačila davčno ugodna. **Enkratna izplačila** so obdavčena kot drugi dohodki – davčna stopnja je praviloma višja, zato je to manj ugodna možnost.

2. Davčni vidik samostojnega varčevanja

Pri samostojnem varčevanju vplačujete prispevke iz svojega neto dohodka, kar pomeni, da zneski, ki jih vplačujete, niso davčno priznani in jih ne morete uveljavljati kot olajšavo pri dohodnini.

Obdavčitev izplačil

Življenjska renta se podobno kot pri varčevanju prek delodajalca obdavči le v polovici prejetega zneska rente. Renta je zato z vidika obdavčitve ugodnejša izbira.

Enkratna izplačila so tudi pri samostojnem varčevanju obdavčena kot drugi dohodki. Čeprav sredstva že vključujejo davek iz obdobja varčevanja, jih enkratno izplačilo dodatno obdavči, kar je manj ugodno.

Sredstva, privarčevana v okviru samostojnega varčevanja, so v primeru smrti del zapuščine. Prenos na dediče je lahko oproščen dednega davka, če gre za družinske člane, odvisno od zakonodaje.

Glavna razlika v obdavčitvi izplačil iz drugega pokojninskega stebra se nanaša na višino davčne obremenitve in način obdavčitve, odvisno od oblike izplačila.

1. Izplačilo v obliki življenjske rente

- Davčna ugodnost: izplačila življenjske rente so obdavčena ugodneje.
- Obdavčitev: pri življenjski renti se davek obračuna samo na 50 odstotkov zneska rente, kar pomeni, da je obdavčljiva osnova nižja.
- Davčna stopnja: uporablja se dohodnina po stopnji 25 odstotkov (v skladu z Zakonom o dohodnini – ZDoh-2). To pomeni, da je dejanska obdavčitev življenjske rente precej nizka.

2. Enkratno izplačilo

- Davčna obremenitev: enkratno izplačilo je obdavčeno strožje.
- Obdavčitev: celoten znesek enkratnega izplačila je predmet dohodnine po stopnji 25 odstotkov. Tukaj ni davčne olajšave kot pri življenjski renti.
- Dodatek k obdavčitvi: v nekaterih primerih se lahko enkratno izplačilo šteje tudi v letno davčno osnovo posameznika, kar lahko vpliva na dodatno obremenitev zaradi progresivne obdavčitve.

KLJUČNI DAVČNI VIDIKI

- Pri varčevanju prek delodajalca so vplačila neobdavčena, izplačila se obdavčijo ob dvigu.
- Pri samostojnem varčevanju so vplačila že obdavčena, zato je davčna obremenitev izplačil razmeroma nižja.
- Življenjska renta je pri obeh oblikah varčevanja z davčnega vidika najbolj ugodna.
- Enkratna izplačila so obdavčena kot drugi dohodki in so zato z davčnega vidika manj priporočljiva.

Za optimizacijo davčnih obveznosti je smiselno, da pretehtate finančne okoliščine in se po potrebi posvetujete s strokovnjakom za davke ali finančno načrtovanje. ■

Vsebinsko sofinancira Ministrstvo RS za kulturo.

UPORABA SPLETNE BANKE
IN ODGOVORNOST ZA ZLORABE

Kako si porazdelitev odgovornosti predstavljajo banke?

BESEDILO ALINA MEŠKO

Upravljanja financ si brez spletne (ali mobilne) banke večina potrošnikov ne predstavlja več. V preteklih letih so banke pospešeno delale na digitalizaciji in spodbujanju uporabe digitalnih bančnih poti. Seveda pa uporabo spletnih in mobilnih bank, tako kot velja za večino drugih bančnih storitev in produktov, urejajo splošni pogoji poslovanja. Teh večina potrošnikov ne prebere, zato niti ne vedo, v kakšno delitev odgovornosti v primeru spletne zlorabe privolijo z uporabo spletne banke.

Na ZPS smo pregledali splošne pogoje vseh bank in se pri tem osredotočili na to, ali je odgovornost pravično porazdeljena med obema strankama – banko in potrošnikom.

ČE BI VI PISALI SPLOŠNE POGOJE ...

Splošni pogoji so del pogodbe, a da se podjetje, v našem primeru banka, izogne dolгим in nepreglednim pogodbam, pravila igre zapiše v ločen dokument in se nanj sklicuje v pogodbi. Na ta način banka sočasno uredi pogodbeno razmerje z velikim številom strank za isto storitev (na primer uporabo spletne banke). Gre torej za racionalizacijo poslovanja, ena pravila veljajo za vse. Splošne pogoje pripravi banka, s podpisom pogodbe pa veljajo za obe stranki, torej tudi za potrošnika.

Zaradi hitro naraščajočega števila spletnih zlorab je poglavje splošnih pogojev za banke ključnega pomena. In ker jih pripravi banka,

ima proste roke, da pravila oblikuje po svoje. Ali imamo potrošniki na izbiro res le »vzemi ali pusti«? Banke s splošnimi pogoji nadzorujejo pravila igre in poskušajo legitimizirati svoje odločitve o porazdelitvi odgovornosti. Vprašanje pa je, ali je odgovornost pravično porazdeljena ali je preložena na uporabnika ter kolikšno odgovornost za spletne zlorabe prevzema banka. Bi bili splošni pogoji drugačni, če bi jih sestavljali potrošniki? Zagotovo. Pravična pravila igre pa so, kot običajno, verjetno nekje vmes.

KAJ VSE »PRENESEJO« SPLOŠNI POGOJI?

Splošni pogoji bank se med seboj sicer razlikujejo, a so si v marsičem tudi podobni. Pregled, ki smo ga opravili na ZPS, je pokazal, da nekateri elementi, ki se nanašajo na odgovornost uporabnika, po našem mnenju kažejo na nerazumna pravila, ki so pogosto tudi nejasna in težko oprijemljiva v praksi. Tako na primer banke v splošnih pogojih za uporabo spletnih (oziroma mobilnih) bank med drugim določajo, da:

- mora uporabnik svojo mobilno napravo in PIN/geslo »varovati kot dober gospodar«, pri čemer ni jasno, kaj točno to pomeni in kako se v primeru spletne zlorabe dokazuje dobro gospodarjenje;
- uporabnik mobilne naprave in PIN-a/gesla ne sme sporočati ali dajati na vpogled ali v uporabo tretjim osebam, pri čemer je odgovoren za vsako škodo, ki je bodisi posredno ali neposredno povzročena zato, ker so tretje osebe uporabile njegovo mobilno napravo, aktivacijsko kodo in serijsko šte-

vilko ali PIN. S tem se banka v celoti odveže odgovornosti v primeru spletne zlorabe prek socialnega inženiringa in nameščanja zlonamernih aplikacij na telefone (čeprav so v Google/Apple Store, kjer naj bi bili legitimnost in legalnost preverjeni, pogosto prosto dostopne);

- mora uporabnik na spletni strani banke redno spremljati obvestila glede poslovanja s spletno banko, pri čemer ni jasno, kaj pomeni redno spremljanje – je dovolj enkrat na teden, vsak dan ali kaj drugega;
- mora uporabnik poskrbeti za ustrezno tehnično in programsko zaščito računalnika in/ali mobilne naprave, pri čemer ni jasno, kaj pomeni »ustrezna zaščita«;
- mora uporabnik spremljati obvestila trgovin App Store in Google Play na mobilni napravi in prevzemati nove različice mobilne aplikacije, pri čemer bi pričakovali večjo aktivnost banke (da bo poslala SMS, potisno sporočilo ali elektronsko pošto z informacijo o posodobitvi);
- uporabnik sprejema in prevzema odgovornost za vsa tveganja, ki so povezana z ranljivostjo njegove računalniške opreme in povezave, kot so (vendar ne izključno) neažurno nameščanje varnostnih popravkov operacijskega sistema, neažurno nameščanje programske opreme za antivirusno zaščito ali pomanjkljiva zaščita, neustrezna uporaba povezav in omrežij, nameščanje nelegalne programske opreme, prenosi nelegalnih multimedijskih datotek;
- mora uporabnik najmanj enkrat na mesec menjati PIN, drugače je odškodninsko in

kazensko odgovoren za kršitev te določbe (in drugih) ter odgovarja za škodo;

- uporabnik sam nosi vso škodo, nastalo do trenutka prijave morebitne nepooblaščne uporabe banki, suma nepooblaščne uporabe oziroma možnosti nepooblaščne uporabe, kraje ali izgube mobilne naprave ...

Nekatere banke gredo celo tako daleč, da v splošnih pogojih kar same definirajo, da je neupoštevanje njihovih splošnih pogojev (čeprav bi sodišče lahko nekatere prepoznalo kot škodljive za šibkejšo stranko, t. j. potrošnika) huda malomarnost, s čimer banka odgovornost za spletne zlorabe v celoti prenese na uporabnika.

NA KAJ MORAMO BITI ŠE POSEBEJ POZORNI?

Splošni pogoji so praviloma zelo dolgi, zato velja posebno pozornost nameniti poglavjem o odgovornosti. Pri tem ni zanemarljivo, da so tista, ki imajo običajno naslov »odgovornost uporabnika«, obsežna, zlasti v primerjavi s poglavji z naslovom »odgovornost banke«. Ta so praviloma bistveno krajša ali pa jih sploh ni (!). Tudi če so del splošnih pogojev, lahko v njih najdemo določbe, ki banko odvezujejo odgovornosti v primeru spletnih zlorab: »banka ne prevzema odgovornosti v primeru ...« ali »banka ne odgovarja za škodo ...«. Torej gre v nekaterih primerih za poglavje o ne-odgovornosti banke.

NAJ BANKA DOLOČA IN ODLOČA, KAJ JE HUDA MALOMARNOST?

Zakon o plačilnih storitvah, storitvah izdajanja elektronskega denarja in plačilnih sistemih (ZPlaSSIED) tudi po uveljavljenih spremembah v letošnjem letu pravi, da uporabnik izgubo zaradi neodobrene plačilne transakcije krije le do 50 evrov, razen če je ravnal hudo malomarno.

Kaj pa je huda malomarnost in kje so razlike v primerjavi z »zgolj« malomarnostjo, kjer uporabnik ne krije celotne izgube? Zakon tukaj ni jasn, sodna praksa pa po navedbah izvajalca izvensodnega reševanja potrošniških

sporov (Združenje bank Slovenije) pravi, da je huda malomarnost »ravnanje, ko je oseba ravnala z manjšo skrbnostjo od skrbnosti, ki se v posameznem primeru lahko pričakuje od povprečno skrbnega človeka«. Kaj konkretno pomeni v primeru prefinjenih spletnih zlorab, ki so preplavila svet v zadnjem obdobju, žal ni jasno, saj sodne prakse na tem področju še ni.

Nekatere banke gredo celo tako daleč, da v splošnih pogojih kar same definirajo, da je neupoštevanje njihovih splošnih pogojev huda malomarnost, s čimer banka odgovornost za spletne zlorabe v celoti prenese na uporabnika.

V splošnih pogojih treh bank smo našli navedbe, da se neizpolnjevanje navedenih obveznosti šteje za hudo malomarnost oziroma da je huda malomarnost tudi, če uporabnik razkrije osebne varnostne elemente (uporabniško ime, geslo ali enkratno kodo, prejeto po SMS, ali druge varnostne mehanizme) tretjim osebam, kar omogoča nepooblaščen vstop v elektronsko banko. Za hudo malomarnost šteje tudi, če uporabnik nima nameščenih licenčnih antivirusnih programov, za katere proizvajalec nudi sprotno, navadno dnevno posodabljanje z ustreznimi varnostnimi popravki in dopolnitvami, in nima nameščenih zadnjih varnostnih popravkov operacijskega sistema in spletnega brskalnika, ki jih za licenčno programsko opremo ponujajo proizvajalci.

A sodna praksa nemških sodišč kaže, da pošiljanje podatkov na lažne spletne strani večinoma ne šteje za hudo malomarnost, še celo takrat ne, ko je uporabnik posredoval več osebnih varovalnih elementov.

Po našem mnenju banke ne morejo enostransko določati, kaj je in kaj ni huda malomarnost. To je pač prehuda skušnjava, da bi ravnanja potrošnikov (pre)pogosto označile za hudo malomarnost in s tem same sebe odvezale odgovornosti.

Poleg tega ZPlaSSIED določa, da morajo biti pogoji, ki urejajo izdajo in uporabo plačilnega instrumenta, objektivni, nediskriminatorni in sorazmerni. Pa splošni pogoji za uporabo spletnih bank temu ustrezajo?

POZIV BANKI SLOVENIJE

Zaradi splošnih pogojev za uporabo spletnih bank smo Banki Slovenije poslali poziv za

temeljit pregled in oceno ustreznosti pogojev, predvsem prevzemanja odgovornosti uporabnikov in banke v primeru spletnih zlorab. Nadzornika bank smo pozvali, da preveri, ali so postavljena pravila objektivna, nediskriminatorna in sorazmerna ter ali je porazdelitev odgovornosti uravnotežena in pravično porazdeljena. O odzivu Banke Slovenije vas bomo obvestili.

VPRAŠANJE ODGOVORNOSTI VSEH VPLETENIH

Niso redki primeri, ko banka trdi, da je uporabnik ravnal hudo malomarno, ta pa se s tem ne strinja. Prav tako niso redki primeri, ko je odgovornost tako na strani uporabnika kot tudi na strani banke. Javno objavljena anonimizirana mnenja izvajalca izvensodnega reševanja potrošniških sporov (ZBS) namreč pričajo, da v nekaterih primerih uporabnik morda res ni upošteval vseh varnostnih ukrepov, svojega dela pa ni opravila niti banka: ni ustavila sumljivih transakcij, ni preverila plačnika pri vzorcih plačil, ki na glas kričijo, da gre za spletno zlorabo, ni ustavila plačila, ko jo je k temu potrošnik pozval in je za to še imela čas ...

S prelaganjem odgovornosti na uporabnika se banke v splošnih pogojih poskušajo odvezati vsakršne lastne odgovornosti. Ali napaka (po mnenju banke!) na strani uporabnika samodejno pomeni, da ni pomembno, kaj je v primeru spletne zlorabe naredila (ali pa ni naredila) banka? Po našem mnenju to nikakor ni ustrezno – pogledati moramo celotno sliko spletne zlorabe in odgovornost pravično porazdeliti.

Banke lahko tudi razumemo. Vsako uspešno podjetje skrbi za čim boljši poslovni uspeh, prihodki naj bodo čim višji, stroški čim nižji. S splošnimi pogoji podjetje postavi obrambni zid, ki postane viden predvsem, ko gre kaj narobe. Banke pač poskušajo svoj posel čim boljše zaščititi.

Zato mora obstajati tudi druga stran, ki zastopa pravice uporabnikov in stvari postavi na pravo mesto, v uravnoteženo sredino. Na tej drugi strani smo potrošniške organizacije, ki smo lahko zares močne le z razumevanjem problematike s strani javnosti in z njeno podporo. Banka Slovenije je bančni regulator, ki skrbi za ustrezne razmere na trgu – njeno mnenje o ustreznosti splošnih pogojev bank bo pomembno. Izboljšanje zaščite potrošnikov v primeru spletnih zlorab pričakujemo tudi z novo zakonodajo, ki je v pripravi in obljublja višjo raven zaščite za potrošnike. Morda pa bodo banke že prej same obrusile svoje splošne pogoje, izboljšale reševanje spletnih zlorab in poskrbele za bolj pravično porazdelitev odgovornosti. ■

Naslednja številka izide 6. marca 2025.

STROŠKI VODENJA KREDITA

Poleg drugih stroškov morate pri nekaterih bankah plačati tudi mesečni strošek vodenja kredita. Preverili smo, ali je ta nadomestil strošek odobritve kredita ali pa (nekatero) banke zaračunavajo kar oba.

PREHRANA

TEST KISLE SMETANE

Na test smo poslali 16 različnih kislih smetan in preverili njihovo senzorično kakovost, vsebnost maščob, mlečnokislinskih bakterij in prisotnost listerije. Katera smetana je zmagovalka testa? Preverite v naslednji številki revije.

JE VISOKO PREDELANA HRANA RES ŠKODLJIVA ZA VAŠE ZDRAVJE?

Visoko predelano hrano pogosto povezujemo z negativnimi učinki na naše zdravje. Je res sinonim za škodljivo? Za zdaj vam zaupamo le, da resnica ni tako preprosta, kot se zdi.

NE SPREGLEJTE

ALI JIH RES OHRANIJO SUHE?

V laboratoriju in v praksi smo preverili, kako učinkovito svojo funkcijo opravljajo otroške plenice. Na test smo poslali plenice globalnih in trgovskih blagovnih znamk. Katere so zelo dobre in katere zgolj povprečne?

ZA VSE MERITVE

No, ne dobesedno, a s pametnimi urami in zapestnicami lahko izvemo marsikaj o našem vsakdanjem življenju, aktivnostih in zdravju. Ampak – ali lahko tem meritvam verjamemo in katere so v resnici sploh pomembne? Vse to smo preverili tudi pri najnovejših modelih na našem testu.

PERILO – KOT NOVO

Predstavili vam bomo rezultate zadnjega testa pralnih strojev, zraven pa tudi, kako so se odrezali likalniki. Kaj pravzaprav v resnici potrebujemo, da je naše perilo dobro oprano in zgledno zloženo?

ZPS ZVEZA POTROŠNIKOV SLOVENIJE

je neodvisna, nevladna in mednarodno priznana organizacija – društvo, ki slovenskim potrošnikom pomaga pri dobrih in varnih nakupnih odločitvah.

Na vaši strani smo že od leta 1990.

INFORMIRAMO

Potrošnike obveščamo in ozaveščamo o kakovosti izdelkov in storitev, njihovih pravicah in drugih pomembnih potrošniških vprašanjih v reviji ZPStest, na spletnem mestu www.zps.si ter prek družbenih omrežij (Facebook, Twitter). Poleg tega sodelujemo z mediji, izdajamo brošure in letake ter se predstavljamo na različnih dogodkih.

SVETUJEMO

Svetujemo pri najrazličnejših potrošniških vprašanjih in zagatah ter pomagamo pri uveljavljanju potrošniških pravic. Svetovanje je neodvisno, nepristransko in zaupno.

IZOBRAŽUJEMO

Sodelujemo z različnimi izobraževalnimi ustanovami, predavamo in ozaveščamo.

TESTIRAMO

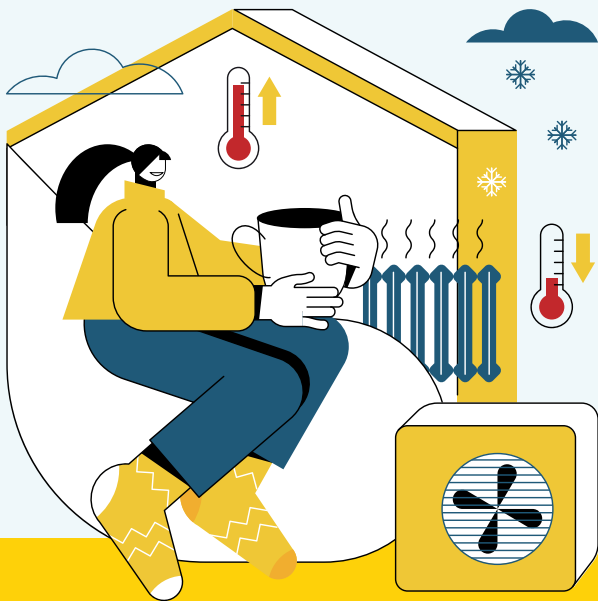
Preverjamo kakovost najrazličnejših izdelkov in storitev, pri čemer sodelujemo z neodvisnimi strokovnjaki in akreditiranimi laboratoriji.

ZASTOPAMO

Zastopamo interese potrošnikov na različnih področjih, pri oblikovanju zakonodaje in politike s področja varstva potrošnikov.

DELUJEMO MEDNARODNO

Sodelujemo v številnih mednarodnih projektih in odborih. Smo člani ICRT – mednarodne organizacije za potrošniška testiranja in raziskave, BEUC – evropske potrošniške organizacije in CI – svetovne potrošniške organizacije. Aktivno sodelujemo tudi v okviru organizacije ANEC, ki je glas potrošnikov pri standardizaciji.

ZPS organizira
skupinski nakup
na testu ZPS *dobro ocenjenih*
ogrevalnih toplotnih črpalk zrak/voda.

Zakaj sodelovati v kampanji *skupinskega nakupa* ogrevalnih toplotnih črpalk zrak/voda?

- Vsem potrošnikom omogočamo nakup **kakovostne, energijsko učinkovite** in **na testu ZPS dobro ocenjene** ogrevalne toplotne črpalke zrak/voda.
- Vsi sodelujoči bodo prejeli **ponudbo skupinskega nakupa** in navodila za prejem **informativne - individualne ponudbe**, prilagojene njihovi nepremičnini.
- Prijava k sodelovanju je **preprosta, nezavezujoča** in **brezplačna** za vse potrošnike.

RAZMIŠLJATE O NAKUPU TOPLOTNE ČRPALKE, PA ŠE NIMATE ODGOVOROV NA VSA VPRAŠANJA?

Vabljeni na spletne izobraževalne delavnice!
Udeležba je brezplačna, nujna pa je predhodna
nezavezujoča prijava v skupinski nakup na
www.SKUPINSKInakupZPS.si.

- (11. feb): **Pripravite dom na vgradnjo toplotne črpalke:** nujni ukrepi za učinkovito delovanje
- (4. mar): **Nov način obračuna omrežnine:** kaj to pomeni za lastnike toplotnih črpalk
- (18. mar): **Vzdrževanje toplotnih črpalk:** najboljše prakse za dolgo življenjsko dobo

Želite **nezavezujočo ponudbo**?
Prijava v skupinski nakup in na delavnice:
www.SKUPINSKInakupZPS.si

Informacije in pomoč:
skupinski.nakup@zps.si

Projekt sofinancira program Evropske unije LIFE v okviru sporazuma o dodelitvi sredstev št. 101119923. Izražena stališča in mnenja so izključno stališča in mnenja avtorjev in ne odražajo nujno stališč in mnenj Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za podnebje, infrastrukturo in okolje (CINEA). Niti Evropska unija niti organ, ki dodeljuje sredstva, zanje nista odgovorna.